

3/83

**John S. Gulbrandsen
og Terje Hoffmann**

**RETTIGHETER I
IDRETTSARRANGEMENTER**

Teresa (26)

COMPLEX

INSTITUTT FOR RETTSINFORMATIKK

CompLex nr. 3/83

Institutt for rettsinformatikk
Universitetet i Oslo
Niels Juels gt. 16
OSLO 2

John S. Gulbrandsen og Terje Hoffmann

RETTIGHETER I IDRETTSARRANGEMENTER

Teresa (26)

Denne rapporten er utarbeidet på oppdrag
fra Norges Idrettsforbund

Universitetsforlaget
Oslo

© Universitetsforlaget 1983
ISBN 82-00-06605-3

Publikasjonene i skriftserien **CompLex** er
støttet av:

Bergens Tidende
Den norske bankforening
Honeywell Bull
IBM
Norsk forening for jus og edb
Norges Juristforbund
W. C. Fabritius og Sønner A/S

Institutt for rettsinformatikk
Universitetet i Oslo
Niels Juels gate 16
OSLO 2

John S. Gulbrandsen og Terje Hoffmann

RETTIGHETER I IDRETTSSARRANGEMENTER
TERESA (26)

Denne rapporten er utarbeidet på oppdrag fra
Norges Idrettsforbund

FORORD

Prosjektet "Rettigheter i idrettsarrangementer" kom i stand etter oppdrag fra Norges Idrettsforbund (NIF).

Prosjektet har tatt sikte på å utrede

- på hvilket rettslig grunnlag man kan få rett til å disponere det gode som idrettsarrangementer representerer, særlig i forhold til opptak for kringkasting (også nærkringkasting ved kabelnett) og videogramproduksjon; og
- hvordan en slik rett kan utnyttes.

Prosjektet har vært utredet av undertegnede, med faglig veiledning av professor dr.jur. Knut Selmer og førsteamanuensis dr.jur. Jon Bing. Referansegruppen har foruten Selmer og Bing, bestått av Hans B. Skaset formann i Norges Friidrettsforbund og informasjonssjef Finn Borgersen NIF.

Prosjektet ble mer omfattende i arbeidsmengde enn antatt. Derfor måtte vi (i forståelse med referansegruppen) innskrenke prosjektets omfang ved ikke å behandle den såkalte "sekundærutnyttelsen" av idrettsarrangementer, slik som f.eks. Norsk Rikskringkastings rett til videre utnyttelse av opptak.

Rapporten leveres som særavhandling til juridisk embetseksamen ved Universitetet i Oslo.

Vi vil rette en takk til alle på Institutt for rettsinformatikk for god hjelp, gode ideer og oppmuntring under arbeidet. Vi vil ellers takke dosent Birger Stuevold Lassen for gode råd.

I forbindelse med materialinnsamlingen har vi vært i kontakt med NRK, Norsk Presseforbund, Janco Visjon, Roger Arnhoff Studio, Sportsjournalistenes forening og Bislettalliansen. Vi takker disse for all velvilje vi har møtt.

Oslo 20.januar 1983.

John S. Gulbrandsen

Terje Hoffmann

INNHALDSFORTEGNELSE:

	side
FORORD.	
1. INNLEDNING.	1
1.1. Problemstilling	1
1.2. Utenlandske rettsavgjørelsers betydning i Norge	4
1.3. Idrettsendinger i fjernsyn - en oversikt	5
2. "RETT TIL FRI INFORMASJON".	7
2.1. Generelt om begrepet	7
2.2. Hjemmel for "rett til fri informasjon"	8
2.3. Idrett som tema for "rett til fri informasjon"	11
2.4. Eventuelle begrensninger i "retten til fri informasjon"	21
3. OPPHAVSRETT OG "BESLEKTEDE RETTIGHETER".	23
3.1. Generell forklaring	23
3.2. Idrett/opphavsrett	25
4. EIENDOMSRETT TIL ARRANGEMENTSTED.	35
4.1. Generell forklaring	35
4.2. Oversikt over problemstillingen i idrettsammenheng	36
4.3. Eiendomsforholdet til arrangementstedene i Norge	36
4.4. Litteratur og rettspraksis	38
4.5. "Eiendomsrett"/"Rett til fri informasjon"	43

5.	AVTALER - SEDVANER.	51
5.1.	Innledning	51
5.2.	Avtaler mellom NRK og NIF gjennom tidene	53
5.3.	Avtalenes betydning	61
6.	KONKURRANSERETTSLIGE BETRAKTNINGER.	67
6.1.	Innledning	67
6.2.	Markedsføringsloven	67
6.3.	Ulovfestet konkurranserettslig prinsipp	76
7.	OPPSUMMERING.	85
	DOMMER:	87
	- Italiensk høyesterettsdom	
	- Østerriksk høyesterettsdom	
	- Dansk høyesterettsdom	
	LITTERATUR.	94
	SUMMARY IN ENGLISH.	
	TIDLIGERE UTGITT I SKRIFTSERIEN COMPLEX.	

1. INNLEDNING.

1.1. Problemstilling.

Idrett og massemedier har alltid hatt gjensidig nytte av hverandre. Idrett er attraktivt og salgsfremmende stoff i massemediene. Disse bidrar på sin side til å holde interessen for idretten ved like, noe som igjen fører til rekruttering og oppslutning for idretten. Referater i presse og sendinger i radio og fjernsyn er ansett som god reklame for idretten. Ut fra dette har også forholdene mellom massemedier og idretten vært godt.

For enkelte mediaformer er situasjonen likevel ikke fullt så enkel. Radio og fjernsyn kan informere om idrettsarrangementer på en helt annen måte og i en annen form enn den skrivende presse. Disse mediene kan formidle informasjon ved såvel direkte sendinger som ved opptak samme dag. En fjernsynssending kan således i langt større grad enn f.eks. avisreferater være et alternativ til det å være tilstede ved arrangementet. Representanter for idrettsorganisasjonene oppdaget derfor tidlig at dette kunne føre til konkurranse om publikum (tilskuere), og en av idrettens viktigste inntektskilder har nettopp vært billettinntekter fra publikum. Radiosendinger har på langt nær medført de samme problemer, men i enkelte tilfeller har direkte radio-overføringer fra idrettsarrangementer ført til tvister. I Danmark behandlet dansk høyesterett i 1982 en tvist mellom Dansk Boldspil-Union og Danmarks Radio nettopp om retten til radio-overføringer.

Det er altså hovedsakelig i forbindelse med overføringer i fjernsyn at det har oppstått problemer i praksis. I Norge har disse problemene stort sett blitt løst gjennom forhandlinger mellom partene. De sentrale rammeavtalene mellom Norges Idrettsforbund (NIF) og Norsk Rikskringkasting (NRK), og særavtalene mellom NRK og det enkelte særforbund har eksistert helt fra fjernsynssendingene begynte i Norge. Avtalene har hittil regulert senderrettighetene slik at NRK betaler vederlag for lengre fjernsynssendinger fra idrettsarrangementer - relativt korte

nyhetsinnslag betales det ikke noe for.

Stort sett har denne ordningen fungert tilfredsstillende for partene, men enkelte problemer har meldt seg både under forhandlinger og i praksis. Dette gjelder blant annet spørsmålene om NRK (eller andre) har rett til å sende:

- "nyheter" uten å betale vederlag.
- også lengre sendinger uten å betale vederlag.
- lengre sendinger mot vederlag. (Dvs. at idrettsorganisasjonene ikke kan nekte å inngå avtaler med NRK.)

I den senere tid har disse problemene blitt ytterligere aktualisert. Dette fordi man hurtig beveger seg mot helt andre mediastrukturer enn de som har vært vanlig hittil. Det foregår en stadig økende bruk av video, utvikling av kabel-TV, satellittsendinger osv. Dessuten har det i det siste året vært prøvedrift for nærradio og nærfjernsyn. En fastere etablering av slike sendingsformer vil sansynligvis bli en realitet om ikke så altfor lenge.

Idretten mener at dersom NRK og eventuelt andre filmmedier i Norge skal ha de rettigheter som nevnt ovenfor, så vil ikke idrettsarrangøren selv ha noen reelle muligheter til fritt å disponere over sine egne arrangementer. Dette vil være et dårlig utgangspunkt for idretten med den utvikling man ser på mediaområdet i dag.

Pressen og NRK mener at disse spørsmål berører deres rett og oppgave som nyhetsformidlere og informasjonskanaler i samfunnet. De mener at en utvikling der idretten selv kan bestemme alt vedrørende arrangementene, inklusive hvem som skal få sende nyheter, vil kunne medføre uholdbare tilstander og representere en trussel mot ytringsfriheten. Dessuten frykter man i store deler av pressen at idretten vil selge sine arrangementer til de som betaler mest, og at dette vil kunne medføre total utelukkelse av andre og "monopol tendenser".

For ytterligere å skissere problemet vil vi nevne to eksempler fra praksis i Norge:

a) Bislettalliansen som er en arrangementsmessig sammenslutning av tre norske idrettsklubber, har i de senere år arrangert såkalte "stjernegallaer" i friidrett på Bislett Stadion i Oslo. Her deltar utøvere av ypperste verdensklasse, og flere verdensrekorder er blitt satt. Fra disse arrangementene har det vært fjernsynssendinger i flere land. I 1979 (i en periode hvor det ikke fantes noen rammeavtale mellom NIF og NRK) hadde Bislettalliansen "solgt" rettighetene for fjernsynssendingene til det kommersielle britiske TV-selskapet ITV. Disse skulle så sende stevnet forskutt dagen etter i England. På dette stevnet ble det satt en verdensrekord på 800m av den britiske løperen Sebastian Coe. NRK gikk inn, mot arrangørens ønske, og tok opp stevnet for nyhetsreportasje. Dette innslaget som fikk med seg høydepunktet (verdensrekorden på 800m), ble sendt i norsk fjernsyn samme kveld. I tillegg ble innslaget tilbudt de øvrige medlemsland innen EBU (European Broadcasting Union), noe som medførte at ITV's konkurrent i England - BBC, sendte verdensrekordløpet samme kveld, altså dagen før ITV's sending. Dette førte til at sendingen ble mindre attraktiv for ITV, noe som igjen fører til at Bislettalliansens tilbud om senderrettigheter synker i verdi. Arrangørene har store utgifter i forbindelse med arrangementene og føler det derfor urimelig at dette inntektsgrunnet tas fra dem.

b) I november 1982 oppsto det brudd i forhandlingene mellom NRK og Norges Ishockeyforbund om inngåelse av en særavtale. Norges Ishockeyforbund nektet å inngå avtale, og hevdet at de heller ikke var bundet av rammeavtalen mellom NRK og NIF. Herunder nekter de å respektere retten til fri nyhetsformidling som er slått fast i denne. Norges Ishockeyforbund mener de har rett til å selge rettighetene til sending fra arrangementene til hvem de måtte ønske. Denne tvisten har ført til at et privat kabel-TV selskap har fått tillatelse til å sende reportasjer fra ishockeykamper i Norge. NRK sendte på sin side ikke nasjonale ishockeykamper i fjernsyn i en to måneders periode. (Sendinger fra ishockeykamper

er nå tatt opp igjen.)

Disse problemene er altså på ingen måte avklart i Norge. Problemet har ikke vært behandlet av domstolene og heller ikke vært særlig drøftet i lovgivningssammenheng. Norsk juridisk litteratur har ikke tatt opp spørsmålet om hvor langt medienes nyhets- og informasjonsrett rekker. Det er heller ikke drøftet i hvilken grad arrangører av idrettsarrangementer eller liknende tilstelninger selv kan bestemme over utnyttelsen av disse. Det samme er tilfelle i resten av Norden med ett viktig unntak. Spørsmål omkring dette ble behandlet i dansk høyesterett i 1982 (se s.91).

Ut fra dette har det vært nødvendig å se på praksis og litteratur utenfor Norden - særlig da i europeiske land som det er mulig å sammenlikne oss med rettslig. Disse problemene har, som så mange andre i forbindelse med kringkasting og massemedier, oppstått hyppig i Italia. Saker om kringkasting og film fra idrettsarrangementer har vært oppe til behandling for italienske domstoler en rekke ganger. Dessuten har man drøftet slike problemer ganske omfattende i litteraturen. Ellers har vi funnet fram til debatt og rettsavgjørelser fra Vest-Tyskland. I Storbritania har man spesielle bestemmelser i den britiske kringkastingsloven for å forhindre at enkelte selskaper får monopol på sendinger fra idrettsarrangementer (se s.18). En sak som går direkte på problemene som her skal drøftes, ble avgjort av østerriksk høyesterett i 1976 (se s.89).

1.2. Utenlandske rettsavgjørelsers betydning i Norge.

Som nevnt finnes det bare rettspraksis fra andre land på dette området, og det vil videre i framstillingen bli referert hyppig fra denne. Hvilken betydning har så denne rettspraksisen i Norge?

Det må her slås fast at det er meget sjelden at utenlandske rettsavgjørelser overhode har noen betydning i norsk rett. Men i

enkelte tilfeller der det ikke finnes særlige holdepunkter i norsk rettspraksis eller teori, kan nok utenlandsk praksis spille en viss rolle. Dette gjelder da særlig nordiske dommer på felt der det eksisterer tilnærmet lik bakgrunnsrett (f.eks. hvor man har tilnærmelsesvis likelydende lover som er blitt til ved lovsamarbeid).¹⁾

Utenlandsk rettspraksis kan altså vanskelig påberopes som rettslig grunnlag. Det er likevel klart at argumentene og drøftelsene kan være av interesse også i Norge. Særlig innen områder der problemene stort sett er de samme i de forskjellige land, men hvor vi i Norge ikke har nærmere holdepunkter hverken fra lovgiver, litteratur eller rettspraksis.

1.3. Idrettssendinger i fjernsyn - en oversikt.

Vi vil her kort nevne enkelte tall for å skissere hvilket omfang idrettssendinger har i fjernsynssammenheng. Dessuten vil vi nevne litt om hva dette representerer økonomisk i Norge og ellers i verden.

Idrettssendinger utgjorde i 1981 10,5% av sendetiden i NRKs fjernsynssendinger.²⁾ Av EBU's programtilbud innen Eurovisjonen utgjorde sport i 1980 83,2% av sendingene.³⁾

De beløp som er blitt betalt for sendinger fra idrettsarrangementer i Norge har vært beskjedne i internasjonal sammenheng. En av de viktigste årsakene til dette er naturligvis at vi er et tynt befolket land. I tillegg har nok også den monopolstilling som NRK har i Norge når det gjelder kringkasting spilt en stor rolle. Vederlagene for senderrettighetene som er blitt avtalt mellom NRK og særforbundene er vanligvis ikke offentlige. I forbindelse med at forhandlingene mellom NRK og Norges Ishockeyforbund ble brutt, ble imidlertid både tilbud og krav offentliggjort. Ishockeyforbundet krevde kr.100 000,- og NRK tilbød kr.85 000,- for sendinger fra to landskamper samt utvidet

dekning av hovedserien da forhandlingene brøt sammen.⁴⁾ Det er likevel klart at andre særforbund har avtaler som inneholder større beløp enn dette (f.eks. fotballforbundet).

I andre land ligger ofte beløpene for opptak og utsendelse av idrettsarrangementer langt høyere. Særlig i USA har beløpene nådd helt utrolige høyder. Dette går klart fram av en oversikt som viser hva kringkastingsselskapene i USA har betalt for senderrettighetene til de olympiske sommerleker opp gjennom årene. (Beløpene er angitt i kanadiske dollar.) Ved OL i Tokyo i 1964: \$1 000 000, Munchen i 1972: \$7 000 000, Moskva i 1980: \$35 000 000. For sommer OL i Los Angeles i 1984 er den avtalte summen \$225 000 000. At beløpet er så stort for 1984 kommer særlig av at man har bestemt seg for å gjennomføre et OL uten at det skal belaste arrangørlandet nevneverdig økonomisk. Man arrangerer kommersielt med inntekter fra næringslivet og ved dyre senderrettigheter. I europeisk sammenheng kan det for sammenlikningens skyld nevnes at for OL i Tokyo betalte EBU \$380 000, og fra OL i Moskva \$5 950 000.⁵⁾ For sommer OL i Los Angeles må EBU betale US\$ 14 000 000.⁶⁾

Selv om vel de færreste håper og tror på liknende tilstander i Norge, er det likevel trolig at både beløpene og problemene kan komme til å øke betraktelig i de nærmeste år framover.

Noter:

- 1) Eckhoff: Rettskildelære s.247 ff.
- 2) NRK, statistikk avdelingen.
- 3) EBU Review no.2 1981 s.74.
- 4) Aftenpostens morgennummer 2.11.1982.
- 5) EBU Review no.6 1981 s.32.
- 6) Arbeiderbladet 20.1.1983.

2. "RETT TIL FRI INFORMASJON".

2.1. Generelt om begrepet.

"Informasjon" er et uttrykk som brukes i mange, til dels ulike betydninger. Her vil "informasjon" bli brukt som et uttrykk som beskriver det å gi opplysninger og meddelelser. Uten hensyn til hvem som er mottaker, og uten hensyn til mottakerens behov og nytte av den.

"Rett til fri informasjon" er heller ikke noe fast, innarbeidet begrep, selv om det etterhvert er stadig mer brukt. Det benyttes i ulike sammenhenger, og med tildels ulikt meningsinnhold. Her vil "rett til fri informasjon" bli brukt som et fellesbegrep for:

a) "Ytringsfrihet og trykkefrihet"

Dvs. frihet til i tale, skrift, bilde eller på annen måte å gi opplysninger og hevde meninger.

b) "Rett til informasjonstilgang"

Dvs. rett til å innhente og motta opplysninger og meddelelser. (En rett som i utgangspunktet tilhører alle, men som i samfunnssammenheng er blitt forstått slik at publikums krav om informasjon gir media denne retten.)

Et spørsmål som melder seg er: Hvor langt kan man hevde en ubetinget "rett til fri informasjon"? Problemene oppstår når retten til fri informasjon kommer i konflikt med andre beskyttede rettsgoder. Rettsgoder som i likhet med "rett til fri informasjon" heller ikke har klare grenselinjer i alle relasjoner.

Vi vil videre i dette kapitlet først behandle hjemmelen for "rett til fri informasjon" (2.2.), deretter hvordan idretten kommer inn i dette bildet (2.3.) og til slutt gi en oversikt over eventuelle begrensninger (2.4.).

2.2. Hjemmel for "rett til fri informasjon"

2.2.1. Internasjonale regler.

Ytringsfrihet er et grunnleggende prinsipp i et demokratisk samfunnssystem. Det er denne retten som gjør det mulig for samfunnets deltakere å hevde synspunkter som kan bidra til samfunnets utvikling. Ytringsfrihet regnes som en av menneskerettighetene ved siden av retten til personlig frihet, religionsfrihet o.l. Den er en forutsetning for en fri informasjons- og nyhetsformidling og for kulturlivets levekår totalt sett.

I FN's menneskerettserklæring art.19, heter det:

"Everyone has the right to freedom of opinion and expression; this right includes freedom to hold opinions without interference and to seek, receive and impart information and ideas through any media and regardless of frontiers."

Retten presiseres nærmere i art. 29:

"(2) In the exercise of his rights and freedoms, everyone shall be subject only to such limitations as are determined by law solely for the purpose of securing due recognition and respect for the rights and freedoms of others and of meeting the just requirements of morality, public order and the general welfare in a democratic society."

I Europarådets konvensjon av 4.11.1950, om beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende friheter, heter det i art.10:

"(1) Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This Article shall not prevent States from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises.

(2) The existence of these freedoms, since it carries with it duties and

responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are presented by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder and crime, for the protection of health and morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary."

16.12.1966 vedtok FN's generalforsamling "International Covenant on Civil and Political Rights". (Ratifisert av Norge 23.3.1976.)
Art. 19 lyder:

"1. Everyone shall have the right to hold opinions without interference.

2. Everyone shall have the right to freedom of expression; this right shall include freedom to seek, receive and impart information and ideas of all kinds, regardless of frontiers, either orally, in writing or in print, in the form of art, or through any other media of his choice.

3. The exercise of the rights provided for in the foregoing paragraph carries with it special duties and responsibilities. It may therefore be subject to certain restrictions, but these shall be such only as provided by law and are necessary, (1) for respect of the rights or reputation of others, (2) for the protection of national security or of public order, or of public health or morals."

2.2.2. Rettsstillingen i Norge.

Hjemmel for ytringsfriheten i Norge finner man i "Kongeriket Norges Grundlov", (Grl.) §100. Grl. §100 omhandler først og fremst trykkefriheten. I paragrafens 1.pkt., heter det: "Trykkefrihet bør finde sted." ("Bør" betyr her som de fleste andre steder i Grunnloven, "skal".) Grunnloven forbyr her sensur av bøker og andre trykte skrifter. Dette sensurforbudet kan ikke uten videre gis anvendelse på andre former for informasjon. Dette fordi: "De rammes ikke av ordlyden og andre hensyn kan gjøre seg

gjeldende." (Andenæs: Statsforfatningen i Norge, 5.utg. s.373.) Det er ut fra dette at man i Norge har en egen lov om filmsensur (lov av 25.6.1913), som ikke anses å stride mot Grunnloven.

Justisdepartementet uttaler i NOU 1982:33 (s.54): "Forhåndssensur av trykt skrift er ikke tillatt, men dette grunnlovsforbud gjelder ikke f.eks. film eller kringkastingssending." Sensur av annet enn trykt skrift kan man imidlertid heller ikke gjennomføre uten videre. Grl. §100 har i 3. pkt. en prinsipperklæring som omhandler ytringsfriheten generelt: "Frimodige Ytringer, om Statsstyrelsen og hvilkensomhelst anden Gjenstand, ere enhver tilladte." Her er det frihet til å ha meninger og til å kunne uttrykke dem muntlig man har hatt i tankene. I dag er selvfølgelig mulighetene til å komme med "Frimodige Ytringer" til et stort publikum langt større enn da Grunnloven ble laget. Bestemmelsen må likevel anses å gjelde informasjonsformidling generelt. "Det er klart at også den alminnelige nyhetsformidling må være beskyttet av bestemmelsen." (Andenæs s.379).

Utrykket "Statsstyrelsen og hvilkensomhelst anden Gjenstand" må antas å skulle omfatte saklig kritikk og uttalelser om alt som det må være av interesse å ytre seg om. Men bestemmelsen i Grl. §100,3.pkt. er ingen forbudsbestemmelse mot forhåndssensur som 1.pkt. er det. Den må tolkes og vurderes mot andre beskyttelsesverdige interesser i samfunnet (som f.eks. beskyttelse av personlig integritet, forsvarshemmeligheter o.l.). Likevel er det klart at det i vårt samfunn skal mye til før man vil anse at ytringsfrihetens grenser er nådd.

"Retten til informasjonstilgang" (innhente og motta opplysninger og meddelelser), har sitt grunnlag i den alminnelige handlefrihet. Dersom det ikke er forbudt ved lov eller andre bestemmelser, kan man fritt søke den informasjon man ønsker. Denne retten følger ikke direkte av Grl. §100. "Derimot gir §100 ikke noe vern for retten til fritt å skaffe seg informasjoner på annen måte enn gjennom trykt skrift." (Andenæs s.379).

Retten til informasjonstilgang må dessuten kunne sies å være begrunnet ut fra mediernes legitime krav på å få videreformidle informasjon. Sett med bakgrunn i publikums krav om å bli informert, og pressens og de øvrige mediers plass i samfunnet som ivaretagere av denne oppgaven, må mediene ha adgang til kildene. Denne retten til å søke informasjon er også inntatt i de internasjonale konvensjonene som er nevnt foran, likevel med visse begrensninger.

2.2.3. Andre nasjonale regler.

Også i de andre nordiske land er ytringsfrihet slått fast i grunnlovs form. Disse bestemmelsene må antas å ha samme rekkevidde som de norske. Enkelte andre land i Europa har revidert sine regler i nyere tid. Dette gjelder f.eks. Vest-Tyskland og Italia som hadde behov for dette etter den 2. verdenskrig. Her har lovgiverne brukt uttrykk som "menings- og pressefrihet".¹⁾ Reglene gir en mer presis og moderne angivelse språklig sett enn den norske, men kan nok ikke sies å innebære noen reell forskjell. Det kan også nevnes at det er publisert en betenkning av "Massmediutredningen" i Sverige²⁾, som gir et forslag til en ny "Massmediegrundlag". Her blir det foreslått nye regler med presisering og modernisering av reglene i forhold til dagens mediasituasjon. Det gis en definisjon av ytringsfriheten (§2), og et eget kapittel omhandler "Allmänna handlingers offentlighet" (kap.5). Her skisserer man hvilke innskrenkninger som kan gjøres i retten til fri tilgang til offentlige tilstelninger. På dette felt bygger forslaget stort sett på praksis og fortolkning av de nåværende bestemmelser.

2.3. Idretten som tema for "rett til fri informasjon".

2.3.1. Innledning.

Vi har hittil sett på "rett til fri informasjon" generelt. Fra nå av vil vi ta for oss idrett spesielt, som et av de objekter

informasjonskravet kan rette seg mot. Det kan i denne forbindelse være av interesse å referere et utdrag av en uttalelse gitt av Pretor i Roma 15.nov. 1955.³⁾ Saken som ble behandlet gjaldt en tvist om filmrettigheter til et stort sykkelritt i Italia:

"...a sporting event, particularly one of the importance of the meeting in question, must be considered to be a social event belonging to the history and hence to the public in general. On these grounds it is patent that the principle of freedom of the press and freedom of information debar the promoter of a sporting event from denying reporters access to the place where the meeting is being held."

Disse synspunktene har i mer eller mindre klar form kommet til uttrykk i utenlandske rettsavgjørelser og litteratur. Informasjon fra idrettsarrangementer er blitt ansett som verdifull. Det er stadig blitt hevdet at idrettsarrangementer er nettopp slike begivenheter som "rett til fri informasjon" må kunne benyttes på.

2.3.2. Nyhetsbegrepet.

Det er umulig å gi en klar og entydig definisjon av hva en nyhet er. Noen vil hevde at alt som har stor interesse er nyheter. ("Nyheter er det som til enhver tid står i avisene.") Andre vil påstå at det i tillegg må ha et preg av usedvanlighet. (Det som skjer hver dag på samme måte er ingen nyhet selv om det er av interesse.) Ofte vil det kanskje være enklere å ta stilling til den enkelte konkrete melding - om den er en nyhet eller ikke. Uansett må man kunne hevde at informasjon fra idrettsbegivenheter eller ihvertfall deler av denne må kunne anses som nyheter.

Østre Landsret uttalte i tvisten mellom Dansk Boldspil-Union og Danmarks Radio (se s.91):

"Det må lægges til grund, at der i befolkningen er stor interesse for, hvad der foregår under de av sagsøgeren arrangerede fodboldkampe, og at disses forløp og udfald derfor har stor nyhedsværdi. Kampene har ligeledes betydelig underholdningsværdi både for tilskuerne på stedet og for dem, der

følger sagsøgttes udsendelser."

I litteratur (og delvis i rettspraksis), er det forsøkt å trekke skillelinjer mellom stoff med stor "nyhetsverdi" og stoff av mer underholdende karakter. Selv om idrettsarrangementer i utgangspunktet er gjenstand for "rett til fri informasjon" (dvs. at det ikke nødvendigvis stilles noe eksplisitt krav til nyhetsverdien i materialet), så har konflikten i praksis stått om retten til fritt å formidle nyheter, først og fremst gjennom fjernsynssendinger, men også til en viss grad for direkte radiosendinger. Et spørsmål som da reiser seg er: Hvor mye av (eller hva) av et idrettsarrangement er nyheter?

Det som har preget behandlingen av dette spørsmålet i hele Europa, er at man stort sett har trukket skillelinjer mellom korte og lange sendinger. Dette har ofte blitt løsningen i forhandlingssituasjonen mellom kringkastingsselskapene og idrettsorganisasjonene. Kringkastingsselskapene hevder ikke uten videre at de har noen rett til å sende hele eller lengre sendinger, men de må få adgang til å ta opp hele idrettsarrangementet vederlagsfritt (evt. mot å betale for den plassen de opptar), for å kunne sende det de oppfatter som nyheter. Den praksis som har vært fulgt, er at man i avtaleform har blitt enige om minuttsgrenser for hva som kan regnes for nyheter (og derved sendes fritt). Grensen har variert fra 3 til 5 minutter for opptak, og noe kortere for direkte innslag. Den någjeldende rammeavtale mellom NRK og NIF har 3 min. grense for opptak, og 1 min. for direkte sending. Lengre innslag og hele overføringer er det blitt betalt for etter forhandlinger (se kap.5).

Dette skillet mellom korte og lengre sendinger må nok ses i en viss sammenheng med reglene om gjengivelse av åndsverk i forbindelse med nyhetsreportasje (åndsverksloven §19). Samtidig som diskusjonen om hva som kan anses som nyheter innen idretten har pågått, har opphavsrettslige spørsmål i forhold til nyhetsdekning vært drøftet. Her har man kommet fram til regler der den opphavsrettlige beskyttelse må respektere en viss

nyhetsdekning, selv om åndsverk kommer med i sendingen (se kap. 3). Nettopp det at man har regulert forholdet på en slik måte i opphavsrettslovgivningen har nok påvirket debatten mellom idretten og media. Dessuten har man nok valgt slike minuttsgrenser i mangel av noen annen og bedre konkretisering av hva nyheter kan være i idrettssammenheng (se kap. 5).

Begrunnelsen for retten til fritt å formidle nyhetssiden ved idrettsarrangementer ligger, som for "rett til fri informasjon" generelt, i mediernes oppgave som ivaretagere av publikums krav om informasjon. Men særlig her hvor nyhetsinteressen er satt i høysetet er denne informasjonsoppgaven velgrunnet. Det er i en rettsstat særlig viktig at nyheter fritt kan videreformidles.

Det kan imidlertid hevdes at selv om en del av idretten er nyheter, så er også en del av den underholdning. Idrettsbegivenheter bærer i seg et stort underholdningsaspekt, som iallefall ved kringkasting vanskelig kan skilles ut. Mange vil også hevde at underholdningen er det viktigste ved sendinger fra idrettsarrangementer.

Det kan være interessant å se litt nærmere på begrepene nyhet og underholdning i forhold til hverandre. Dette fordi idrettsbegivenhetenes nyhetsmessige verdi har vært hovedargumentet for mediernes krav om rett til fri dekning av korte innslag. Noen klar sontring mellom begrepene er ikke mulig å gi. Nyheter kan være underholdende, og underholdning kan ha nyhetsverdi. Man må derfor forsøke å antyde hvilke momenter og oppfatninger som kan få betydning ved en vurdering av hva som er hva.

De som formidler informasjon har selvsagt oppfatninger om dette som må tillegges en viss vekt. Men deres oppfatninger kan ikke være avgjørende. Media må respektere regler som kan gå på tvers av deres syn, f.eks. opphavsrettsreglene.

Mottakerenes (publikums) oppfatninger er også av en viss betydning, men heller ikke disse kan være avgjørende. Disse vil

som oftest være bygget på en subjektiv opplevelse.

Selve formen på det stoffet man sender kan gi visse holdepunkter. Nyheten vil tradisjonelt være en mer eller mindre redigert melding om at noe har skjedd eller skjer. Det at man i tillegg til, eller i en slik melding viser film fra denne nyheten vil ofte være det som utgjør det "underholdningsmessige". Ikke i en slik forstand at film om eller av nyheter behøver være festlige eller morsomme, men at det er filminnslagene som går ut over det en nyhet tradisjonelt sett er. (Meldingen kan nå fram til mottakeren også uten filminnslag.) Filminnslag fra nyheter i fjersynssendinger er likevel en del av dette mediet. Nyheter med film er deres uttrykksform. Dessuten kan et bilde eller filmkutt ofte fortelle mer enn ord på kort tid.

Som nevnt er det vanskelig å gi noe klart skille. Vanligvis vil det heller ikke være noe behov for å forsøke å skille begrepene. Men behovet skapes når en konflikt oppstår, der nettopp det at fri nyhetsformidling må være tillatt er et viktig argument. Det kan hevdes at nyheter i fjersynssendinger fra idrettsarrangementer ikke nødvendigvis må inneholde film for å oppfylle kravet om nyhetsformidling. At man f.eks. bare brakte resultater, kort referat og eventuelt fotografier (still-bilder), dersom man ikke var interessert i å betale for filminnslag. Slik nyhetsdekning vil likevel fungere annerledes enn avisenes dekning fordi man ved kringkasting kan nå fram til publikum raskere.

Det er også blitt hevdet at idrettsnyheter er av en annen karakter enn nyheter ellers. Dette fordi de ikke er så "viktige" for samfunnet som andre former for nyheter. De tradisjonelt viktige nyheter er gjerne slike som politiske begivenheter, kriminelle handlinger, ulykker o.l. Det er først og fremst ut fra slike nyheter at en fri nyhetsformidling er ansett som et ideal i vårt samfunn. Det er nettopp fordi det er et viktig prinsipp i et demokrati at samfunnets deltakere får underretning om slike hendelser. Om man innskrenker retten til å informere om slikt vil dette kunne få alvorlige konsekvenser for samfunnet. Men også på

slike områder må nyhetsformidlere respektere visse begrensinger (se kap.4). Idrettsnyheter er nok subjektivt viktige for mange, men noen fare for demokratiet og samfunnslivet ville det vel ikke være om slike nyheter ikke nådde fram.

Alt dette viser at det er en viss forskjell på idrettsnyheter og andre nyheter. Det er vanskelig å angi konkret hvor skillet går, og det er vanskelig å ta stilling til om det er stort nok til å forutsette ulik behandling. Enkelte momenter og synspunkter som er blitt hevdet i debatten om dette kan nevnes som en oppsummering:

- Idrettsnyheter kan ikke sies å være objektivt sett like "nødvendige" for publikum som viktige samfunnsbegivenheter.
- Idrettsnyheter er generelt av større underholdningsverdi enn de fleste andre nyheter.
- Selve idrettsnyheten er av en slik karakter at den ved å sendes til et større publikum kan resultere i at andre beskyttelsesverdige interesser rammes. Dette i langt større grad enn andre nyheter. Arrangøren kan f.eks. bli økonomisk skadelidende (se kap.6).

På den andre siden:

- Idrett er en del av folks bevissthet og har mange tilhengere i dagens samfunn. Publikums krav om idrettsnyheter er like stort som kravet om andre nyheter.
- Man må være varsom med "sensur" på enkelte områder, da dette kan føre til innskrenkninger også på andre felt (se under 2.3.3.).
- Det er blitt hevdet at idretten bør være offentlig, fordi den mottar offentlig støtte i stor grad (se kap.6).
- Filminnslag er en vesentlig del av fjernsynets måte å "berette" om nyheter på.

Dik Browne/Mort Walker Trixie Julen 1982;
Semic/Nordisk Forlag, Oslo 1982.

2.3.3. De ulike media.

"Retten til fri informasjon" må i utgangspunktet gjelde likt for alle media. Ytringsfriheten gjelder som nevnt generelt. Man kan likevel, når det gjelder idrettsinformasjon, tenke seg at det kan oppstå grunner til ulik behandling. Forskjellen på dekning i aviser og fjernsyn er stor, både pga. tiden man trenger for å nå fram til publikum, og fordi fjernsyn i langt større grad enn avisreportasjer virkelig kan være et alternativ til det å være til stede ved arrangementet.

Som nevnt tidligere i dette kapitlet eksisterer det en viss rettslig forskjell mellom skriftlige publikasjoner og andre medier. Etter Grunnlovens §100 er trykkefriheten absolutt, slik at forhåndssensur ikke er tillatt, mens ytringsfrihet generelt må tolkes og vurderes mot andre beskyttelsesverdige interesser.

Det vil nok også etterhvert kunne bli diskusjon om de ulike private vidogramprodusenter og kabel-fjernsynsselskaper i framtiden skal få slippe til på samme måte som andre medier. Slike medier kan kanskje ikke i samme grad som NRK begrunne sin rett til adgang i at de er ivaretagere av publikums interesse av å

bli informert, selv om enkelte (f.eks. nærfjernsyn o.l.), må kunne likestilles.

Det kan også bli behov for avgrensinger og definisjoner av hva som kan regnes for å være medier i en slik sammenheng som her. Er f.eks. videogramprodusenter et slikt medium? Eller hva med kabel-fjernsynsselskap som også er videogramprodusenter osv.?

I NOU 1982:34, "Kabel-fjernsyn", diskuteres disse problemstillingene, men det tas ikke stilling til de rettslige spørsmål i forbindelse med en eventuell likebehandling. Mange av problemene kan likevel sikkert elimineres eller reduseres ved at man ved en eventuell gjennomføring av elektronisk mediavirksomhet, ved endring av monopolreglene, gir regler om slikt i konsesjonsbestemmelser o.l. Det bør her bemerkes at det fra NRKs side er hevdet at retten til å informere om nyheter må gjelde for alle medier.⁴⁾

2.3.4. Særregler i kringkastingslovgivningen.

Den engelske "Broadcasting Act" (1981) inneholder en bestemmelse om retten til sendinger fra idrettsarrangementer:

"30. Prevention of exclusive arrangements for broadcasting events of national interest.

(1) With a view to preventing the making of exclusive arrangements for the broadcasting of sporting or other events of national interest, the Secretary of State may make regulations as to the grant to the Authority and programme contractors, to BBC and to the Welsh Fourth Channel Authority respectively of broadcasting facilities in respect of such events.

(2) Regulations made under this section shall not apply to the broadcasting of a record of any event specified in the regulations where the transmission is made more than seven days after that event.

(3) Any regulations under this section shall be made by statutory instrument; but no such regulations shall be made unless a draft of the regulations has been laid before

Parliament and approved by a resolution of each House."

Her har man altså en bestemmelse som gir "the Secretary of State" muligheten til å foreta "reguleringer" for sendinger fra idrettsarrangementer som er av "nasjonal interesse". Disse "reguleringene" skal hindre at sendinger fra slike arrangementer blir eksklusive i den forstand at bare et fåtall får anledning til å se dem (f.eks. bare de som er tilknyttet et spesielt kabel-TV nett). Dette kan da gjennomføres ved at f.eks. BBC skal få rett til sendinger, slik at man derved sikrer et større TV-publikums muligheter til å få se arrangementet. Det er til nå ikke blitt foretatt noen "reguleringer" etter denne bestemmelsen (pr.1.3.1982).

I en østerriksk høyesterettsavgjørelse ble spørsmålet om "Österreichischer Rundfunk" (ORF) hadde rett til å foreta sendinger fra boksekamper behandlet. (Noe de ikke ble ansett berettiget til, se s.89).

Her ble det reist spørsmål om kringkastingsloven (ORF-Gesetz §2, Absatz 1), kunne gi ORF rettigheter vis-a-vis tredjemann. Etter denne loven skal ORF sørge for:

"1) Omfattende informasjon til almenheten om alle viktige politiske, økonomiske, kulturelle og sportslige spørsmål gjennom, a) objektivt utvalg og formidling av nyheter og reportasjer, inbefattende virksomheten til de lovgivende organer og overføring av deres forhandlinger; b) gjengivelse og meddelelse av for almenheten vesentlige kommentarer, standpunkter og kritiske oppfatninger, da med hensyn til den mangfoldighet av den i det offentlige liv representerte mening; c) egne kommentarer og saksanalyser med hensyntagen til objektivitetsprinsippet. Dette skal bli gjort gjennom lagring og sending av radio- og TV-program, gjennom planlegging og opprettelse av de til det nødvendige tekniske innretninger, særlig studio og sendeanlegg." (Vår understrekning.)

Østerriksk høyesterett uttalte:

"Denne loven inneholder ikke noen

bestemmelser angående måten dette informasjonsoppdraget skal gjennomføres på. Heller ikke finnes det regler om eventuelle rettigheter til å gripe inn den i gjennom loven beskyttede tredjemannsrett, så som innskrenkning i eiendomsretten på grunn av offentlig interesse (§364,1.ledd,ABGB). Informasjonsoppdraget er derfor utelukkende en programmerklæring angående deres plikter, og som er rettet til saksøker. En forpliktelse ut fra disse forskriftene er bare rettet mot saksøker, som må utføre dette oppdrag i overensstemmelse med gjeldende rett. Ut av det følger, for den foreliggende sak, at opptak og sending av en boksekamp i rammen av det av lovgiver bestemte informasjonsoppdrag, bare er berettiget og forpliktende når dette skjer i forhold til de ellers relevante regler."

Østerriksk høyesterett uttalte seg videre om betydningen av at ORF ikke var tillagt rettigheter vis-a-vis tredjemann i kringkastingsloven:

"Lovgiver har gitt saksøker et informasjonsoppdrag i ORF-loven, men uten å legge fram forskrifter for gjennomføringen. Ut av lovgivers taushet kan man bare trekke den allerede nevnte slutning, at gjennomføringen av informasjonsoppdrag utelukkende skal skje innenfor rammen av loven, og dermed under hensyn til tredjemanns rettigheter. ORF-loven gir ikke det minste holdepunkt for å benytte tvangstiltak overfor tredjemanns rettigheter. Dermed må man anta at lovgiver, som ikke kan være uvitende om denne problematikken, ikke ville foreta regulering som skulle tilsi tvangsinngrep."

I Norge gir kringkastingsloven av 13.6.1980 ingen regler tilsvarende ORF-lovens §2.1.ledd. Spørsmålet om en formålsparagraf for NRK har vært foreslått for Stortinget, både fra "Dæhlin-utvalget" som utredet kringkastingsloven, av departementet og av Kristelig Folkeparti. Alle forslag om formålsparagraf falt imidlertid under avstemningen i Stortinget. Programvirksomheten baserer seg på de etiske og programpolitiske regler som NRK selv har fastlagt.⁵⁾

I "Programregler for Norsk Rikskringkasting" (godkjent av kringkastingssjefen 3.11.1975), heter det i §1:

"NRKs særlige ansvar som monopolinstitusjon.

NRKs oppgave er å formidle informasjon og kultur til hele den norske befolkning."

Denne regelen, som er en intern regel, kan i enda mindre grad enn ORF-loven, gi rettigheter vis-a-vis tredjemann.

På den annen side heter det i "Regler om vern for privatlivet ved opptak og visning av fjernsynsbilder" (vedtatt av styret i NRK 15.5.1972, og endret i samsvar med kringkastingsloven i 1982), §2:

"Vil noen ta bilde på privat område, innendørs eller utendørs, hvor allmennheten ikke har adgang, skal tillatelse til å komme inn på området først innhentes fra rette vedkommende.

Særskilt tillatelse til å ta bilde må innhentes, dersom det av omstendighetene fremgår at den som ga adgang til området ikke var klar over at det skulle tas bilder for visning i fjernsyn."
(Vår understrekning.)

Deretter heter det i §4, som er mest interessant i denne sammenheng:

"Er privat område, innendørs eller utendørs, åpnet for allmennheten, kan bilde tas der, hvis det ikke er nedlagt forbud mot det"
(Vår understrekning.)

Selv om dette er interne regler som ikke kan påberopes av tredjemann, så legger de likevel visse restriksjoner på NRKs virksomhet.

2.4. Eventuelle begrensninger i "retten til fri informasjon."

Reglene om opphavsrett i åndsverkloven (12.5.1961) og i fotografiloven (17.6.1960) gir klare innskrenkninger i den alminnelige retten til fritt å informere, selv om enkelte regler

gir åpninger (f.eks. Å §19). I tillegg finnes det lovregler som innskrenker retten i forbindelse med rettsreferater, forsvarshemmeligheter m.m. Vi har også ulovfestede regler som skal verne om "privatlivets fred".

I tillegg til dette finnes det endel rettsprinsipper og rettslige relevante argumenter som må vurderes i forhold til "retten til fri informasjon". Disse vil bli tatt opp og drøftet som egne kapitler. Det kan nevnes: Opphavsrett og "beslektede rettigheter" (kap. 3), eiendomsrett til arrangementsted (kap. 4), avtaler og sedvaner (kap. 5) og konkurranserettslige prinsipper (kap. 6).

Noter:

- 1) Artikkel 21 i den italienske grunnloven.
Artikkel 5 i den vest-tyske grunnloven.
- 2) SOU 1975:49.
- 3) EBU Bulletin no.40 1956 s.815.
- 4) Redaksjonssekretær Rolf Rustad NRK - Foredrag i Norsk Presseforbunds Tekstrekklameråd 6.9.1982.
- 5) NOU 1982:33 s.38-39.

3. OPPHAVSRETT OG "BESLEKTEDE RETTIGHETER".

3.1. Generell forklaring.

Opphavsrett er en del av rettsområdet som kalles immaterialrett eller åndsrett. Opphavsretten er den delen av dette rettsområdet som omhandler resultatene av åndelig skapervirksomhet (forfatter og kunstnerrett).

Hensynene bak den opphavsrettslige beskyttelse er i utgangspunktet alminnelige rimelighets- og rettferdighetsbetraktninger, først og fremst i en økonomisk sammenheng. "Man skal ha lønn for sitt arbeid." Dette kan opphavsmennene likevel få selv om de ikke har noen rettslig beskyttelse, idet de selv sitter med godet. De kan da bare holde det for seg selv, og først slippe det ut ved en passende anledning. En beskyttelse av opphavsretten vil derfor også gavne distribusjonen og spredningen av åndsverkene.

I tillegg til denne faktiske rådigheten over åndsverkene har man ansett det ønskelig å beskytte opphavsmenn mot at andre på en urimelig måte beriker seg på opphavsmannens prestasjoner. Det vil ofte være en forutsetning for de investeringer som må foretas, at man får rett til verket, og rett til å bestemme hvordan dette skal utnyttes. Dette gavner altså selve produksjonen av åndsverk. Dette er konkurranserettslig tankegang, og man anser også opphavsretten beslektet med konkurranseretten (se kap.6). Hovedforskjellen er at opphavsretten omhandler eneretter, mens konkurranseretten oppstiller handlingsnormer.

Den viktigste loven som omhandler opphavsrett er "Lov om opphavsrett til åndsverk", av 12.5.1961 (Å). Loven gir regler om beskyttelse av forfattere og kunstnere. Det har foregått et utstrakt nordisk samarbeid på dette område, og de nordiske land har langt på vei likelydende regler. Store deler av opphavsrettslovgivningen er også blitt drøftet på internasjonale

konferanser, noe som har resultert i internasjonale konvensjoner. Disse trekker opp retningslinjer og normer som konvensjonslandene forplikter seg til å følge og respektere. Her kan nevnes Bernkonvensjonen av 1886 som gir vern for litterære og kunstneriske verk, Verdenskonvensjonen om opphavsrett av 1952 og Romkonvensjonen av 1961, som regulerer de utøvende kunstneres rettigheter.

Det stilles visse krav til de som skal kunne nyte opphavsrettslig beskyttelse.

Å §1: "Den som skaper et åndsverk har opphavsrett til verket ..." (Vår understreking.)

Deretter gjør paragrafen nærmere rede for hva som kan regnes som åndsverk. Det kreves altså at det blir skapt et verk. Dernest at dette skal være et resultat av en individuell skapende innsats.

Opprinnelig hadde bare opphavsmannen selv rett til beskyttelse av sitt verk. Senere reiste ny teknologi nye problemer når det gjaldt utøvende kunstnere, dvs. de som tolket de verkene som var skapt av opphavsmennene (f.eks. musikere og skuespillere). Tidligere var jo denne innsatsen beskyttet ved at den utøvende kunstner selv måtte engasjeres for å kunne framføre disse prestasjonene. Nyere teknologi (film, radio, gramfon og TV), skapte nye opphavsrettslige spørsmål, og i 1961 fikk også disse kunstnerne vern for sine prestasjoner gjennom Åndsverkslovens kap. 5. Et slikt vern - etter noe andre linjer - var dessuten innført ved lov om fond for utøvende kunstnere av 14.12.1956 nr.4.

Det diskuteres stadig hvem som nyter denne beskyttelsen og behovet for utvidelser av den. Dette både når det gjelder hvilke utøvere som skal anses som kunstnere, og i hvilken grad produsenter o.l. kan anses beskyttet. Idag anses vernet for artisters vedkommende i store trekk å gjelde de fleste artister som opptrer, uten strenge krav om kvalitet til utførelsen, at

opptredenen er yrkesmessig o.l. Et grunnleggende krav som man hittil ikke har slått av på, er imidlertid at de framfører et verk. De grupper man i diskusjonene om dette spørsmålet stort sett har argumentert for å holde utenfor er sirkus- og varietéartister.

3.2. Idrett / Opphavsrett.

3.2.1. Innledning.

Opphavsrett er det rettsområdet mange gjerne først tenker på i forbindelse med idrettsprestasjoner, og eventuelle rettigheter i forbindelse med disse. Dette fordi de fleste er klar over at f.eks. musikere og skuespillere har et vern for sine opptredener. Synspunktet har også vært framme i nordisk debatt, og det blir stadig nevnt i annen europeisk litteratur og rettspraksis.

Man kan tenke seg tre forskjellige innfallsvinkler når det gjelder en vurdering av opphavsrettens regler på idrettsforhold.

a) Den egentlige opphavsrett, dvs. den rett som forfattere, komponister o.l. har til beskyttelse av sine verk.

b) Beskyttelse av privatlivets fred i "Lov om rett til fotografi" (17.juni 1960) §15.

c) Beskyttelse av utøvende kunstnere etter A kap. 5.

3.2.2. "Den egentlige opphavsrett".

De spesielle kravene som stilles i lovgivningen for slik beskyttelse, nemlig at det må foreligge et verk som er et resultat av en individuell skapende innsats, virker vanskelig å oppfylle for en idrettsarrangør. Selv om beskyttelsesbehovet i mange tilfelle kan være like stort, så er det tross alt ingen individuell skapende innsats å arrangere et regelbestemt og forhåndsplanlagt stevne av idrettslig art. Det er også unaturlig

å kalle dette et verk.

Eksempler fra utenlandsk litteratur og rettspraksis viser at slike tanker stadig er blitt avvist:

Pretor i Roma 15.11.1955¹⁾:

"It (idrettsarr.) is certainly not a work of the intellect protected by copyright."

Rome Bench 28.3.1959²⁾:

"There is of course no analogy between a sporting event and a work of the intellect, ..."

Italiensk høyesterett 29.7.1963³⁾:

(sammendrag fra EBU-review)

"... a sporting event cannot possibly be regarded as a work of the mind, since the essential conditions for such a category of intangible property are lacking. It involves no 'creation' but merely organisation."

3.2.3. "Retten til eget bilde."

Dette uttrykket brukes om at en avbildet person kan hindre at andre bruker bildet offentlig. Denne beskyttelsen er et unntak fra de øvrige reglene i "Lov om rett til fotografi" om fotografens enerett til sine bilder. (Film er definert som bilder, mange bilder.)

Etter fotografiloven § 15.1.ledd har ikke fotografen eller andre rett til offentliggjøring uten samtykke av den avbildede:

"Jamvel om nokon etter denne lova har enerett til bilete av folk, må ikkje eit slikt bilete verta attgjeve, framsynt offentlig eller gjort tilgjengeleg for ålmenta på annan måte utan samtykkje frå den som bilete er av. Fotografen kan likevel stilla ut biletet til reklame for verksemda si når den biletet er av ikkje forbyd det."

Dette forbudet mot offentliggjøring begrenses av § 15.2.ledd:

"Eit fotografi kan gjevast att og visast fram offentleg utan samtykkje av den biletet er av :

1. når biletet har aktuell og ålmenn interesse,
2. når biletet av personen er mindre viktug etter hovudinnhaldet i biletet,
3. når biletet syner møtelydar, folketog i friluft eller tilhøve og hendingar som har ålmenn interesse."

Bilder fra idrettsarrangementer vil som oftest gå inn under minst ett av disse alternativene. Dette viser at det vanskelig kan hevdes noe vern for idrettsutøvere, eller arrangører, ut fra fotografilovens bestemmelser. Viktigst her er alt. 1 som også omfatter såkalte "offentlige personer" dvs. mennesker som av ulike grunner må anses så interessante for offentligheten at de ikke kan kreve beskyttelse etter § 15. Idrettsutøvere må ofte regnes som slike. Mindre kjente idrettsutøvere vil ofte ikke være hovedinnholdet i bildet (alt. 2).

3.2.4. Beskyttelsen av utøvende kunstnere - såkalte nærtstående rettigheter.

I den internasjonale konvensjonen om beskyttelse av utøvende kunstnere - Romkonvensjonen fra 1961 ("Internasjonal konvensjon om beskyttelse av utøvende kunstnere, framstillere av fonogrammer samt radio og fjernsynsforetagender") - defineres utøvende kunstnere i art. 3:

"I denne konvensjon forstås ved:

- a) 'udøvende kunstnere': skuespillere, sangere, musikere, dansere og andre personer som scenisk fremstiller, synger, reciterer, deklamerer, spiller eller på anden måde fremfører litterære eller kunstneriske værker." (Dansk oversettelse).

I henhold til kommentarene til modelloven for tilpassing av konvensjonen (utarbeidet av WIPO, UNESCO og ILO) skal imidlertid begrepet "verk" tolkes vidt, slik at også pantomimer og improvisasjoner skal kunne beskyttes. Det er imidlertid presisert at vernet f.eks. ikke omfatter sirkus- og varietéartister. Dersom

et land ønsker å utvide beskyttelsen til også å gjelde andre grupper, så er det anledning til det etter art. 9:

"En kontraherende stat kan i sin lovgivning utvide den i konventionen fastsatte beskyttelse til artister, som ikke fremfører litterære eller kunstneriske værker."
(Dansk oversettelse).

Hittil har visstnok ingen land benyttet denne muligheten.

Den rettsstilstand som er skissert i modelloven gjelder stort sett i hele Europa, med visse unntak der enkelte land stiller strengere kvalitetskrav som kriterier for hvem som kan anses som utøvende kunstnere. Italia krever f.eks. solistprestasjoner.

I Norden har spørsmålet om hvilke grupper man kan anse som utøvende kunstnere, vært drøftet både gjennom Nordsat forhandlinger, i det svenske "Utkast til Upphovsrättsutredning" og i en delbetenkning vedrørende "Beskyttelse af kunstneriske præstationer" i Danmark. Alle disse har tatt opp spørsmålet om hvor langt vernet for utøvende kunstnere skal gå, og deriblant drøftet idretten i dette bildet.

I Nordsat-utredningen fra 1979 nevnes det kort i kap. 5.10. at idrettsutøvere er en "annen type rettighetshavere" som det også må tas hensyn til.

I det svenske "Utkast til Upphovsrättsutredning" mars-82, del om "Närstående rättigheter", diskuteres problemet nøyere. I kapittel 5.2.2.: "Fråga om införande av skydd för cirkus- och varietéartister m.fl." diskuterer man om beskyttelse av disse skal kunne gis under reglene om beskyttelse av utøvende kunstnere. Dette med bakgrunn i at også disse artister har behov for beskyttelse i en tid med stadig økende muligheter for utsendelse og kringkasting.

"Enligt utredningens mening kan emellertid skydd inom den egentliga upphovsrättsliga lagstiftningen komma i fråga endast i fall då det finns en anknytning till det rättsområde som omfattas av denna

lagstiftning."

Dette avvises for idrettsutøveres prestasjoner med den begrunnelse:

"... att skydd i förevarande sammanhang endast skulle beredast åt sådana hithörande prestationer som kan anses som konstnärliga. Det är uteslutet att inom den upphovsrättsliga lagstiftningen bereda skydd åt sådana grupper som inte har någon anknytning till detta rättsområde, t.ex. professionella idrottsutövare."

Konklusjonen er at man ikke anbefaler beskyttelse for disse artister gjennom en utvidelse av den aktuelle lovparagrafen (§45), men heller gjennom en "generøs tillämpning" av bestemmelsene om opphavsrettslig beskyttelse for kunstneriske verk. Det poengteres også at det finnes andre muligheter for disse gruppene til å søke beskyttelse, enten gjennom prinsipper om eiendomsrett til lokaler, avtaleforhold og også på konkurranserettslig grunnlag (se kapitler om disse).

I Danmark har man diskutert "Beskyttelse af kunstneriske præstationer" i "3. delbetænkning fra udvalget vedrørende revision af ophavsretslovgivningen" (1982). Det drøftes om man skal innføre en prestasjonsbeskyttelse i stedet for det tradisjonelle krav om framførelse av et litterært eller kunstnerisk verk. Dvs. at man redigerer dette til f.eks. "kunstnerisk præstation", som også vil kunne omfatte varieté- og sirkusartister. Man vil med dette også kunne gi sceneinstruktører et slikt vern, noe som er mer uklart i den nåværende loven.

Utvalget uttaler også (s.39) at grensen mot sports- og idrettsprestasjoner (som man tydeligvis ønsker å holde utenfor), er vanskelig å trekke:

"Det er velkendt, at grænsen mellem f.eks. gymnastik på høyt plan og akrobatik kan være hårfin. Ved den sportslige bedømmelse af en gymnastikøvelse indgår der således en karakter for det kunstneriske indtryk. Præstationerne har dog et forskelligt sigte, alt efter om de indgår i en

konkurrencesituation eller i en opvisning. Det synes derfor muligt at trække en rimelig grænse på dette punkt. Dette vil medføre, at alle normale sportpræstationer falder udenfor beskyttelsen, og at kun de sportspræstationer, hvor det æstetiske moment spiller en afgørende rolle for helhedsoplevelsen, kan nyde beskyttelse."

Utvalgets flertall (12) konkluderer likevel med å foreslå en omformulering av beskyttelsen for utøvende kunstnere til et vern der hovedvekten legges på den kunstneriske prestasjon. Flertallet presiserer at kravet om at det må framføres et "verk" bør beholdes og derfor nevnes i loven, "da dette fortsat vil være bestemmelsens centrale område og udgøre den alt overveiende del af de beskyttede tilfælde". (s.43.)

Mindretallet (de to representantene fra Danmarks Radio) tar avstand fra denne utvidelsen av beskyttelsen. Dette med den hovedbegrunnelse at grupper som ikke har behov for opphavsrettslig beskyttelse da vil kunne påberope seg det. De nevner spesielt idrettsutøvere. Mindretallet mener likevel at den nåværende regel gjerne kan utvides til også å gjelde varieté- og sirkusartister ved en tilføyelse.

Behandlingen av spørsmålene om de nærstående rettigheter viser at man i lovgiverkretser føler behov for klarere grenser mot "andre mulige rettighetshavere", og at man derfor ønsker å presisere grensene for begrepet "utøvende kunstnere". Det er også tydelig at man mener at idrettsutøvere og deres prestasjoner ligger klart utenfor dette området. Et av argumentene mot at grensene bør utvides, er jo nettopp vanskelighetene med å avgrense mot idrettsutøvere.

At det er store forskjeller på utøvende kunstners prestasjoner og idrettsutøvers prestasjoner, er som utgangspunkt klart. Men idretten er ingen ensartet gruppe. Enkelte idrettsgrener har øvelser som både følger en bestemt koreografi (dvs. at de f.eks. kan gjentas), og som krever en individuell kunstnerisk utførelse. Eksempler på slike er : Dans, turn, kunstløp på skøyter, rytmisk

sportsgymnastikk, dressurridning, synkronsvømming og stuping. Det danske utvalget nevner at grensene her kan være "hårfine". Om det er noen grense i det hele tatt er vel også tvilsomt.

Man kan belyse dette ved å nevne at dans, det vil si oppvisning av og konkurranser i dans, først for noen få år siden ble tatt opp som idrettsgren i Norges Idrettsforbund. Skulle man følge tankegangen fra de utvalg som har diskutert spørsmålet, må nettopp det at danseforbundet ble tatt opp som medlem av Idrettsforbundet medføre at utøvere som tidligere antagelig måtte kunne regnes som utøvende kunstnere, nå ikke lenger kan anses som dette.

Det danske utvalget nevner også at konkurransepreget kan danne en naturlig grense. Dette synes som en lite holdbar grensedragnings. Resonnementet måtte i tilfelle også føre til at f. eks. musikere ikke ble ansett som utøvende kunstnere når de opptrådte i konkurranser, f.eks. "Melodie Grand Prix". Dette kan ikke være riktig. Dessuten er selve arrangementet, konkurranse eller oppvisning, uansett det samme for publikum, nemlig underholdning.

Hvordan reguleres så forholdet etter de någjeldende bestemmelser i Å kap.5 (§42)?

I samtale med dosent Birger Stuevold Lassen om dette spørsmålet, uttalte han at enkelte idrettsutøvere må kunne anses å oppfylle kravene som vanligvis stilles for utøvende kunstnere, under forutsetning at det de utfører er et koreografisk verk.

Men selv om det kanskje kan antas at enkelte idrettsutøvere oppfyller kravene, så vil likevel de fleste falle utenfor. Man kan vel ikke, selv med atskillig velvilje, påstå at f.eks. friidrettsutøvere eller fotballspillere oppfyller de krav man i dag setter til utøvende kunstnere.

Om man ser på idretten som helhet vil dermed vernet for utøvende kunstnere gi små muligheter til noen hevdelse av rett til arrangementer. For de idrettsutøvere som kunne tenkes å gå inn

under reglene om utøvende kunstnere, måtte også vernet, dvs. nektelse av rett for andre til å utnytte prestasjoner osv., bygge på en slags overføring fra utøver til arrangør.

3.2.5. Begrensninger i opphavsretten.

Som nevnt i kapittel 2 finnes det i åndsverksloven en bestemmelse (§19) som gjør visse begrensninger i det opphavsrettslige vern, for å unngå for store problemer i forhold til nyhetsdekningen. Denne bestemmelsen er et utslag av Bernkonvensjonens art. 10 bis (kommet til under revidering i Bryssel 1948), der det heter:

"Det er overlatt unionslandenes lovgivning å fastsette de vilkår etter hvilke det skal være tillatt å foreta opptak, gjengivelse og meddelelse til offentligheten av korte utdrag av litterære og kunstneriske verker."

§19 i åndsverksloven lyder:

"Når fremføring eller fremvisning av et åndsverk inngår som ledd i dagshending og denne kringkastes eller gjengis ved film, kan korte avsnitt av verket, eller hvis det er av lite omfang, da hele verket, tas med ved gjengivelsen. Når fremføringen eller fremvisningen av verket bare utgjør en del av bakgrunnen eller på tilsvarende måte spiller en underordnet rolle i forhold til det som er hovedemnet for reportasjen, kan hele verket tas med ved gjengivelsen."

Å §19 gir rett til kringkasting og film der åndsverk "inngår som et ledd i dagshending" - enten ved korte avsnitt eller hele verket, hvis det enten er av lite omfang eller det spiller en underordnet rolle i forholdet til hovedemnet i reportasjen. Opprinnelig var lovforslaget fremmet med tillegg om vederlag for kunstneren. Dette ble imidlertid endret under behandlingen pga. sterke protester fra NRK og pressen.

I forarbeidene (Ot.prp. nr.26 1959/60 s.50/51.) er NRK's syn på vederlagsspørsmålet referert - et syn departementet sa seg enig i:

"Bestemmelsen i siste ledd i utkastets §19 om at opphavsmennene skal ha krav på

betaling, vil medføre atskillige praktiske vanskeligheter. Det vil være umulig på forhånd å vite hva for åndsverk som kommer med i en reportasje, og jamvel om en har spesielt mannskap til ved hjelp av stoppeklokke eller lignende å finne ut 'sendetiden' for åndsverkene eller deler av dem som blir kringkastet på denne måten, vil det være umulig å få en helt korrekt oppgave. I slike tilfeller vil fremføringen av åndsverket gjerne komme helt i bakgrunnen, bli å betrakte som en lydkulisse som mere karakteriserer situasjonen enn er å betrakte som en overføring av verket for verkets egen skyld. Økonomisk vil en slik rett bety svært lite for opphavsmennene. For kringkastingen vil det derimot skape atskillige vansker. For fjernsynet vil også en bestemmelse av denne art komme til å skape store problemer. En reportasje fra Statens høstutstilling f.eks. ville kunne utløse en rekke krav på 'fremføringshonorarer' fra alle de kunstnere som mere eller mindre tilfeldig kom med på reportasjen. Ved overføring fra et gateopptog eller lignende ville billedhuggere og arkitekter ha krav på honorarer om deres verk i bakgrunnen kom med på skjermen, i det en forsåvidt heller ikke anser den foreslåtte bestemmelse i §23, 3.punkt, tilstrekkelig. Det er innlysende at dette ville bli helt uholdbart."

NRK mente dessuten at den rett som §19 skulle gi, allerede forelå for dem i kraft av sedvanerettsdannelse.

De av idrettsutøverne som eventuelt må anses som utøvende kunstnere må også finne seg i en slik begrensning. Det kan derfor være av interesse å se på rekkevidden av §19.

Mye tyder på at §19 ikke kan anvendes hvor selve åndsverket er "gjenstand" for reportasjen. I §19 er dette formet ved "... inngår som ledd i dagshending...". (Vår understrekning.) Og tilsvarende fra forarbeidene:⁴⁾

"§19 gir adgang til å ta med i kringkastings- og filmreportasje av en dagshending verk hvis fremføring inngår som ledd i denne. Det er dagshendingen som her er hovedsaken, f.eks. en høytidelighet eller taler med musikk eller et idrettsstevne med

musikknumre. Bestemmelsen gjelder derfor ikke, hvis fremføringen av verket er det vesentlige, f.eks. under en festforestilling i et teater eller en konsert."

I den østerrikske høyesterettsdommen (se s.89) ble det stilt spørsmål om de tilsvarende regler i østerriksk lov kunne brukes direkte, eller ved analogi, overfor idrettsutøvere som ikke kunne anses som utøvende kunstnere. Dette ble avvist med den begrunnelse, at når man ikke har gitt disse reglene noen utvidet kraft (utvidet i forhold til opphavsretsloven) så er dette bevisst fra lovgivers side, og at det derfor er opp til lovgiver selv å fylle det de kaller "den rettspolitiske luke" som har oppstått. Noen særlig praktisk betydning i forhold til idrettsarrangementer har det likevel ikke om Å §19 kan brukes eller ikke, da §19 etter det ovenstående ikke rekker særlig langt.

Noter:

- 1) EBU Bulletin no.40 1956 s.815.
- 2) EBU Review no.59B 1960 s.34.
- 3) EBU Review no.129B 1971 s.65.
- 4) Ot.prp. nr.26. 1959/60 s.50.

4. EIENDOMSRETT TIL ARRANGEMENTSTED.

4.1. Generell forklaring.

Brækhus og Hærem skriver i "Utdrag av norsk tingsrett" (s.21):

"Den viktigste rettighet til ting er eiendomsretten. Hvis vi foreløpig ser bort fra de tilfelle hvor flere har har rett til å råde over samme ting, kan vi forklare eiendomsretten som en enerett for en person, eieren, til å råde over en bestemt ting. Rådigheten kan være av forskjellig art. Det primære er den faktiske rådighet: retten til å bruke tingen, til å forbruke eller ødelegge den, og til å forhindre andre fra å bruke den. Til den faktiske rådighet kommer den rettslige: eieren kan gi eller bytte bort tingen, han kan selge den, gi andre rett til å bruke den mot eller uten vederlag, osv. Hvor langt eierens rådighet går, bestemmer rettsordenen. Rettsordenen angir imidlertid ikke positivt hvilke beføyelser eieren har i den ene eller den annen retning. Eierens rådighet er negativt bestemt: han kan bruke tingen og disponere over den på alle de måter som ikke rettsordenen har forbudt. De skranker som rettsordenen setter for eierens rådighet, varierer sterkt fra tid til tid og fra land til land, og selv etter gjeldende norsk rett er de høyst forskjellige for de ulike slags ting."

Eiendomsrett kan man ha til ting, det vil si både fast eiendom og løsøre gjenstander, og det er i denne tingsrettslige forstand vi vil drøfte eiendomsretten her.

En eier kan altså forhindre eller forby at andre bruker tingen. Dette kan f.eks. gå ut på forbud mot adgang til et område. Dette må også innebære at han kan tillate adgang, men på bestemte vilkår. Den eneste hindring er at vilkårene eller forbudet ikke strider mot de skranker rettsordenen har oppstilt. Man kan f.eks. ikke sette vilkår om en bestemt nasjonalitet, rase, religion o.l. Dette vil stride mot menneskerettighetene og de demokratiske prinsipper.

Det vil være vanskelig å trekke opp en grense for hvor langt disse begrensningene går. Det man imidlertid må kunne anta er at vilkår må kunne stilles, dersom de ikke er sjikanøse og ellers har et saklig og fornuftig formål. En eier kan heller ikke sette vilkår eller nedlegge forbud som griper inn i andres rettigheter.

Videre i dette kapitlet vil vi først si litt om problemstillingen (4.2.), deretter gi en oversikt over eiendomsforholdet til arrangementsteder i Norge (4.3.), videre hvordan adgangen til å sette vilkår er behandlet i litteratur og rettspraksis (4.4.) og til slutt en vurdering av "retten til fri informasjon" i forhold til "eiendomsretten" (4.6.).

4.2. Oversikt over problemstillingen i idrettssammenheng.

Hovedproblemet blir om en idrettsarrangør i kraft av å ha eiendomsrett til arrangementstedet kan stille vilkår for adgang til arrangementet.

Hva slags vilkår kan eventuelt stilles?

Kan slike vilkår f.eks. gå ut på forbud mot å medbringe foto- eller filmutstyr, eventuelt nedleggelse av forbud mot fotografering og/eller filming?

Dersom idrettsarrangøren ikke er eier, men bare sitter med en avledet rett (f.eks. etter en leie- eller låneavtale), kan han da likevel stille disse vilkår?

(Dette vil i praksis ofte være problemstillingen pga. eiendomsforholdene til arrangementstedene i Norge.)

4.3. Eiendomsforholdet til arrangementstedene i Norge.

I en del tilfelle eier idrettsklubber og -forbund anlegg og områder som brukes til idrettsarrangementer. Det forekommer også at eiendomsretten er delt mellom f.eks. forbund og klubber. Et eksempel er Ullevål Stadion som eies av Norges Fotballforbund og

fotballklubben LYN (Oslo).

Mer vanlig i Norge er det at stat eller kommune eier anlegg eller område. Særlig kommunene eier mange av de anleggene det her er tale om. Eksempler på at private bedrifter er medeiere i slike anlegg er mer sjeldne, men også dette forekommer. Ved arrangementer på slike steder, hvor idretten ikke er eier, foreligger det som regel leie- eller låneavtaler mellom arrangør og eier(ne). Det finnes avtaler med faste vederlag, avtaler med vederlag avhengig av inntekt og spesialavtaler som kan inneholde klausuler om visse gjenytelser i form av f.eks. drift av anleggene (gjærne med offentlig støtte) osv.

Dette er de mest typiske eiendomsforhold når det gjelder idrettsanlegg som haller, arenaer ol. Men som ellers i verden avvikles idrettskonkurranser også på andre steder. Både på offentlig vei, i skog og mark, på fjellet og til sjøs foregår det arrangementer. Her kan man trygt si at det mest typiske eiendomsforhold er at stat eller kommune er eiere, men det finnes også store områder som er i privat eie (f.eks. Løvenskiolds skogområder). Disse områdene er stort sett åpne for alle (jfr. friluftslovens §2).

Det forekommer også mellomformer. F.eks. under et skirenn, hvor løpet går i skog og mark, men hvor selve løypa er avsperrret for publikum. (Kanskje først og fremst pga. sikkerhets- og konkurranseforholdene for deltakerne). Eller et sykkelritt som arrangeres på offentlig vei med fri adgang for alle, men hvor området for start- og målplassering er avsperrret - og hvor arrangøren kanskje krever inngangspenger for å gi adgang til dette området. Tilsvarende ved f.eks. Oslo Maraton eller Holmenkollstafetten hvor løpet går i Oslos gater, men med start og innkomst på Bislett Stadion.

4.4. Litteratur og rettspraksis.

4.4.1. Innledning.

Spørsmål omkring eiendomsrett til arrangementsted og hvilke rettigheter man kan hevde ut fra dette, er i mange sammenhenger blitt diskutert og omtalt både i litteratur og i rettspraksis.

Vi vil i dette kapitlet forsøke å gi en viss oversikt over synspunktene som er kommet fram, med en oppsummering til slutt.

Som en kuriositet kan nevnes en historie vi er blitt fortalt av professor Olav Lid; at i radioreportasjens barndom i England ble BBC's utsendte reportere stoppet og fratatt radioutstyret for å få lov til å komme inn på en fotballkamp. BBC reiste sak mot fotballklubben og anklaget dem for ulovlig selvtakt. Den engelske domstolen avgjorde saken ut fra en Common Law bestemmelse fra 1200 tallet, som ga arrangører av hanekamper rett til å inndra kniver og våpen fra tilskuerne! Fotballklubben ble altså ansett å ha rett til å inndra BBC's utstyr.

4.4.2. Diverse litteratur, utredninger m.m.

4.4.2.1.

I det tidligere nevnte svenske utkast til opphavsrettsutredning, er det nevnt (s.47-48) at arrangører av arrangement som ikke nyter opphavsrettslig beskyttelse har andre muligheter til å beskytte seg mot f.eks. "obehørig TV-utsending". Her er eiendomsrett til arrangementsted nevnt som en mulighet til å kunne regulere hvem som slipper inn. (I denne sammenheng slik at de opptredende må kunne skaffe seg garantier gjennom arrangøren om dette.)

4.4.2.2.

I boka "Bildrätt"¹⁾, er det på s.22 nevnt at privatrettslige fotograferingsforbud må kunne stilles:

"Den som disponerer over et avgrænset område - eksempelvis en bostad, ett kontor eller en industrilokal - kan förbjuda fotografering inom detta område. Förbudet kan vara dikterat av rent privata skäl..."

4.4.2.3.

Kringkastingsloven gir ingen regler om slike forhold, men i egne interne regler innen NRK finner man i alle fall visse regler (for hvilke retningslinjer man ønsker å følge).

I "Regler om vern for privatlivet ved opptak og visning av fjernsynsbilder" vedtatt av NRK's styre 15.mai 1972, heter det i §4: "Er privat område, innendørs eller utendørs, åpnet for almenheten, kan bilde tas der, hvis det ikke er nedlagt forbud mot det". Disse reglene gjelder igjen for visning av bilder i NRK etter "Programregler for NRK" av 3.11.1975 (§7 "Bilder").

At disse reglene ikke er ment å skulle gjelde ved f.eks. idrettsarrangementer er nok klart i forhold til titelen "Regler til vern for privatlivet...". Men §4 går lenger enn det man vanligvis regner som områder som omfattes av "vern for privatlivet", når den omfatter områder "åpnet for almenheten".

Et spørsmål som kan stilles er om et idrettsarrangement som avholdes på et privat område gjør dette mindre privat pga. nyhetsinteressen. Det er klart at ønsket om å ta bilder på et privat område som nevnt i reglene, nettopp vil være begrunnet i at det er noe interessant å vise derfra. Eller for å si det på en annen måte: Skal regelen ha noen særlig betydning, så må den også kunne anvendes på idrettsarrangementsteder, forutsatt at de ellers må anses som "privat område".

4.4.3. Rettspraksis.

4.4.3.1.

Italienske domstoler har en rekke ganger i forbindelse med saker

der arrangementene har foregått utendørs nevnt at rettstilstanden nok ville ha vært en annen dersom arrangementet hadde foregått innendørs eller på en lukket arena.

Pretor i Roma 15.11.1955:²⁾

"The position of Law might be different if the event took place in an area so enclosed as to enable it to be treated as domiciliary premises which are protected by the principle of the inviolability of privacy."

Enda lenger i denne retning går italiensk høyesterett 29.7.1963 (se s.87):

(sammendrag fra EBU review)³⁾

"Where the event takes place in a location which is closed or fenced off in such a way that access is possible only by purchasing an entry ticket or by permission, the organizer can prohibit or limit photographic and cinemagraphic fixations inside the location, and similarly can permit them to be made only by specified persons. Accordingly, if the event is staged in a 'public' place, or a place outside the organizer's control, the right of information is not subject to the above-indicated restrictions and anyone are free to make fixations."

4.4.3.2.

I en høyesterettsavgjørelse fra Østerrike (se s.89) ble det lagt stor vekt på at arrangementet foregikk på et område som arrangøren hadde eiendomsretten til:

"Dette betyr selvfølgelig ikke at han må godta en eventuell inngripen i hans rett. Som arrangør er han prinsipielt berettiget til å utelukke andre personer fra tilstelningen, dette innenfor rammen av hans 'husrett' (§§354, 344flg., 362flg. ABGB). Han besitter derfor et utelukkingskrav som utspringer av eiendom, henholdsvis besittelsen. En må skille mellom dette utelukkingskravet og det opphavsrettslige utelukkingskrav til tross for de foreliggende likheter."

4.4.3.3.

Ved den danske høyesterettsavgjørelse (se s.91) tok ikke dommerne stilling til spørsmålet om eiendomsrett til stadion, men avgjorde saken til fordel for idrettsarrangøren på annet grunnlag. Ved behandlingen i den lavere rettsinstans, Landsretten, (med samme utfall) ble derimot det at fotballkamper arrangeres på private baner tillagt vekt. Dansk Boldspil-Union hadde nedlagt som påstand B:

"Sagsøgte (DR) tilpligtes at anerkende, at sagsøgte kun er berettiget til at medbringe og benytte TV-, film- og/eller radioutstyr under fodboldkampe, der arrangeres af sagsøgeren (DBU), efter forudgående tilladelse fra sagsøgeren."

Det heter videre i referat fra domstolen:

"Sagsøgte har påstået frifindelse for sagsøgerens påstand A, men har overfor sagsøgerens påstand B efter sin endelige påstand taget bekræftende til genmæle. Sagsøgte har herunder anerkendt, at fodbolddbanen er privat område, hvortil der kun er adgang mod betaling."

Danmarks Radio godtok altså Dansk Boldspil-Unions påstand B i Landsretten om at de måtte ha tillatelse for å medbringe og benytte sitt utstyr ved fotballkamper. Denne påstanden ble da heller ikke behandlet i høyesterett.

4.4.3.4.

Enkelte saker hvor filmselskaper eller kringkastingsstasjoner har tatt bilder fra en plass på utsiden av stadion, har også vært oppe til behandling ved utenlandske domstoler.

I den samme italienske høyesterettsavgjørelse fra 1963 (se s.87) uttalte retten følgende: "The Italian National Olympic Committee ... may prohibit or make subject to its consent the making of photographic or cinemagraphic fixations by spectators, whether amateur or professionals from the photographic or cinemagraphic

world, but it cannot prohibit third parties from making cinematographic or photographic fixations from outside the stadium, even if such fixations are made for profit, and in particular if they are made journalistic or newsfilm enterprises which inform the public thereof, since in our legal system an entity responsible for organizing sporting contests has no exclusive right, exercisable erga omnes and transmissible to a third party with absolute effect, to control the photographic and cinematographic reproduction of such contests."

Et lignende tilfelle ble også behandlet i Vest-Tyskland (West-Berlin Appeal Court 19.2.1952).⁴⁾ Her hadde et nyhetsfilmbyrå filmet en boksekamp med telelinse fra et stillas utenfor arenaen. Arrangøren hadde solgt rettighetene til et annet filmselskap. Filming utenfra og inn ble her godtatt av retten.

En annen italiensk rettsavgjørelse (Court of Cassation 29.7.1963) påpekte at selv om arrangøren hadde rett til å nekte filmopptak inne på arenaen, kunne han ikke ha denne retten overfor andre som filmet utenfra og inn. Dette fordi det ville bety at man ga idrettsarrangementet en tilsvarende beskyttelse som for kunstnerisk opptreden!⁵⁾

En tilsvarende avgjørelse kom australsk høyesterett fram til i en ankeavgjørelse allerede i 1937.⁶⁾ Det gjaldt radioreportasje fra hesteveddeløp, der reporteren sto på en oppeisbar plattform utenfor banen, med utsikt til løpene og resultatavlen. Den av dommerne som mest kategorisk avviste arrangørens krav om anke (dissens 3-2) uttalte følgende: "If the plaintiff (arrangøren) desires to prevent this, the plaintiff can erect a higher fence."

4.4.3.5.

En oppsummering av de uttalelser og standpunkter som er nevnt, viser at man anser eiendomsrett til arrangementstedet for å være vesentlig når det gjelder mulighetene for å kunne nekte kringkastingsopptak og -sending fra arrangementene.

Det er videre lagt vekt på at arrangementet har foregått på et lukket, avgrenset område hvor arrangøren har hatt en faktisk kontroll.

Likeledes er det rent tingsrettslige synspunkter som er lagt til grunn, slik at opptak utenfra stadion har vært tillatt. Bare der hvor film- og kringkastingsselskapene har ønsket å filme fra plasser innen det avgrensede område har de blitt nektet dette.

4.5. "Eiendomsrett" / "Rett til fri informasjon".

4.5.1.

Hvordan stiller så dette seg etter norsk rett?

Kan en idrettsarrangør som disponerer over et område nedlegge forbud mot medbringelse av foto- og filmutstyr, eller mot at det blir tatt bilder innenfor området?

Videre: Kan leie- eller låntakere hevde en slik rett dersom eieren kan det?

Videre: Hva slags område må det være tale om?

4.5.2.

Vi vil først ta for oss tilfellet hvor idrettsarrangøren selv er eier, og hvor arrangementet foregår på et lukket, avgrenset område - f.eks. en stadion, idrettshall o.l.

Utgangspunktet her må være at en idrettsarrangør kan nedlegge slike forbud i kraft av sin eiendomsrett. Vanlig oppfatning er at det ikke må søkes etter hjemmel for eierens rett til å sette vilkår, men heller etter hjemmel for eventuelle begrensninger i en slik rett.

Det at man tar betaling av publikum for å komme inn på et slikt arrangement er selvfølgelig det mest vanlige vilkåret. Ingen vil vel heller bestride at en arrangør har rett til dette. Men også fotograferingsforbud må kunne aksepteres. Det må kunne anses som et saklig argument fra arrangørens side at et slikt vilkår gavner hans interesser f.eks. i form av økte billettinntekter. Nedleggelse av fotograferingsforbud er heller ikke nytt eller ualminnelig i andre sammenhenger. Ved utstillinger, konserter, zoologiske hager o.l. ser man ofte forbud mot fotografering som et vilkår for å komme inn. Dette er vilkår som settes ut fra økonomiske interesser, og den eneste klare hjemmel må være eiendomsretten. Det kan også hevdes at når man betaler billetten, så gjør man det for å se på, ikke for å filme.

Idrettsarrangementer er som oftest åpne for almenheten (mot vederlag), men heller ikke dette kan være noe avgjørende moment til hinder for å stille vilkår om fotograferingsforbud, så lenge det ikke foreligger noen klart urimelig forskjellsbehandling. Dette må blant annet innebære at en eier i utgangspunktet kan gi tillatelse til noen, men nekte andre, så lenge ikke dette strider mot rettsordenen. (Merk også at NRK forutsetter en slik beføyelse for eieren i sine "interne regler", se 4.4.2.3.)

Dersom arrangøren skulle være forhindret fra å stille slike vilkår, så måtte det ha hjemmel i rettsordenen. Det er vanskelig å finne en slik hjemmel. Kringkastingsloven gir som nevnt ingen hjemmel, og vi må derfor falle tilbake på Grunnlovens §100. Men som tidligere nevnt gir ikke §100 vern for informasjonstilgangen (se s.10). Denne er kun vernet gjennom prinsippene om alminnelig handlefrihet, og dessuten begrunnet i mediens oppgave som ivaretagere av publikums krav på å bli informert.

Når mediene ikke har andre grunnlag enn disse for sine ønsker om å filme/fotografere (med forbehold om avtaler/sedvaner som behandles i kap.5.), taler mye for at "retten til fri informasjon" må avgrenses mot eiendomsretten i disse tilfellene, slik at man faller tilbake på hovedregelen om at "en eier råder fritt over

tingen...". Dette forbudet må derfor kunne stilles overfor alle som vil filme/fotografere, såvel profesjonelle som amatører.

Retten til å referere fra slike arrangementer, enten skriftlig eller muntlig, kan ikke "fratas" etter de samme prinsipper. Her gjelder Grl. §100 om trykke- og ytringsfrihet fullt ut. Den beskytter både private referater og medias referater i presse, radio og TV. Skulle man forhindre referater måtte man nekte publikum adgang, og en slik nektelse må ikke være vilkårlig eller kun gjelde enkeltpersoner.

4.5.3.

Mer usikkert blir det hvor idrettsarrangøren bare sitter med en avledet rett. Han disponerer over et område i kraft av en leie- eller låneavtale, hvor f.eks. en kommune står som eier.

Kan arrangøren her stille de samme vilkår?

Etter de vanlige tingsrettslige regler og prinsipper kan han det, dersom avtalen med eieren ikke er til hinder for det, eller det strider mot formålet med leien eller lånet.

Vi vil først se på tilfelle hvor området er lukket, avgrenset - typisk idrettshall eller stadion.

Avtalen om leie eller lån av slike anlegg vil sjelden nevne noe om mulighet til å stille slike vilkår som her nevnt. Man må derfor se nærmere på selve formålet med leien eller lånet, og forholdene ellers rundt avtalen.

Det kan her være av interesse å se litt nærmere på formålene med å arrangere et idrettsstevne. De kan i hovedsak deles opp slik:

- a) Dekke utøvernes behov og interesse for konkurranse og utøvelse.
- b) Vise slik konkurranse for publikum/almenheten.
- c) Økonomisk formål: Sikre den videre idrettslige drift.

Disse formålene kommer inn med ulik tyngde avhengig av hva slags idrett, hvilket nivå osv. Men for de arrangementene som er interessante for media vil nok flere av disse, eller alle, spille inn. Formålene b) og c) er viktigst å drøfte nærmere.

En idrettsarrangør vil vise publikum arrangementet. Og gjennom denne interessen blant publikum tilby dem tilskuerplass mot betaling. Dette sikrer dekning av utgifter til f.eks. leie av arrangementsted, og gir forhåpentligvis fortjeneste som kan brukes til videre idrettslige tiltak. At kringkastingsselskaper får sende kan medføre langt flere "tilskuere" totalt sett, mens antallet betalende tilskuere kan bli redusert. Formål c) trekker i retning av at arrangøren selv må få bestemme hvordan nettopp hans arrangement skal vises, og om det skal vises eventuelt mot hvilken betaling. Dette er ofte svært viktig for arrangører, og ofte grunnlaget for i det hele tatt å arrangere større stevner.

Totalt sett må man kunne si at formålene med leie eller lån av en hall eller en stadion ikke er til hinder for at arrangøren kan stille slike vilkår, snarere tvert imot.

Fra eierens side enten dette er en kommune, staten eller andre, skulle det vel heller ikke være noen invendinger mot dette. Skulle det være det, kan dette eventuelt tas med i avtalen med arrangøren. Det kan likevel stilles spørsmål om en kommune i kraft av sin eierposisjon kan stille vilkår i en leie- eller låneavtale om at f.eks. NRK skal ha fri adgang til arrangementet. Etter de ulovfestede reglene i forvaltningsretten kan det regnes som myndighetsmisbruk dersom offentlig myndighet (f.eks. en kommune) trekker inn utenforliggende hensyn i sin myndighetsutøvelse. Dette gjelder særlig hvor det offentlige organ står i en monopolstilling, rettslig eller faktisk. Det siste vil ofte være tilfelle ved utleie/-lån av idrettsanlegg. Kommunenes idrettsanlegg vil her ofte være det eneste alternativet for en arrangør som ønsker å arrangere et idrettsstevne. Utleie/-lån av idrettsanlegg må også anses å være

myndighetsutøvelse. Dette er for såvidt en virksomhet som alle eiere av idrettsanlegg kan foreta, men andre forhold spiller også inn her. Kommunene har blant sine oppgaver å drive og stille til disposisjon anlegg og områder av forskjellig art til benyttelse av kommunens innbyggere. Inn under dette faller også ansvaret for kulturlivet og fordeling av kommunale goder. Drift og utleie/-lån av idrettsanlegg og i tillegg ansvaret for idrettsbevegelsen, må derfor anses å være et kommunalt anliggende. Kommunenes alminnelige stilling som faktiske monopolinnehavere forsterker dette. Vil det så være å trekke inn utenforliggende hensyn dersom en kommune tok inn et slikt vilkår i en låne-/leieavtale? Her må det kunne hevdes at det ikke faller inn under kommunenes oppgaver å sikre idrettssendinger i fjernsyn. Dette er i tilfelle en oppgave som faller inn under landets lovgivende myndighet. En kommune kan nok hevde at slike sendinger vil kunne være god reklame for kommunen blant annet for turistnæringen, men dette kan vel likevel ikke være et tilstrekkelig grunnlag for å sette slike vilkår. Mye taler derfor for at det ikke er anledning til dette.

Dersom en hall eller stadion leies eller lånes av f.eks. en kommune, kan man også stille spørsmålet om en kommune (som eier) i det hele tatt kan nedlegge et slikt fotograferingsforbud. (Eventuelt om den private arrangør likevel kan gjøre det.) Viktig er her å se på "virksomhetens art". Det er ikke akkurat noen vanlig kommunal (eller annen offentlig) virksomhet å arrangere et idrettsstevne. Det virker derfor mest naturlig å bruke de privatrettslige regler for adgangen til å sette vilkår. (Ellers ser man stadig utstillinger i kommunal regi og kommunale muséer med fotograferingsforbud.)

Konklusjonen så langt må være at både eieren og eventuelle leie- og låntakere må ha anledning til å sette slike vilkår.

4.5.4.

Vi fjerner oss nå enda lenger fra utgangspunktet og ser på arrangementer som foregår utenfor et slikt lukket, avsperrt

område. Eksempler på dette er orienteringsløp, skirenn, landeveissykling og seiling. Man kan tenke seg tilfeller hvor arrangøren etter avtale med offentlig myndighet (f.eks. kommune eller politi) har fått tillatelse til å disponere et område til et arrangement.

Kan arrangøren her stille vilkår eller nedlegge forbud med virkning overfor 3.mann?

Enkelte vilkår kan han nok stille. F.eks. sperre av løypa eller deler av denne av sikkerhets- eller andre arrangementsmessige grunner, og nekte publikum adgang til dette området.

Men kan han f.eks nedlegge et fotograferingsforbud?

Dette vil vel være å strekke "eiendomsretten" for langt.

I utenlandsk rettspraksis har man satt en grense der hvor "eieren" har en faktisk kontroll over området - typisk der hvor området er sperret av, og det kreves inngangspenger for å få adgang.

Straffelovens §396.1.ledd:

"Med Bøder eller med Fængsel indtil 3 maaneder straffes den, som uden Berettigelse bygger paa, graver, sprænger, saar eller planter i, lægger Vei eller Gangsti over eller driver Husdyr ind paa Grund i andens Besiddelse, eller som rettsstridig til den berettigedes Skade eller mod dennes Forbud øver anden Raadighed over fast eiendom i andens Besiddelse, eller som medvirker hertil."

Strl.§396 stiller krav om at det utøves "Raadighed" over fast eiendom i "andens Besiddelse" og at denne "Raadighed" enten er "rettsstridig til den berettigedes Skade" eller "mod dennes Forbud". "Raadighed over Fast eiendom" kan kanskje tolkes så vidt at også forbud mot fotografering kan gå inn under bestemmelsen. I strl.§396 går det strafferettslige ansvar ved "Besiddelsen". Vi vil ikke her gå nærmere inn på besittelsesbegrepet, men bare fastslå at her vil vi normalt være utenfor dets rekkevidde. En arrangør vil ikke kunne sies å ha "Besiddelsen" av offentlig vei, skogen eller sjøen (dog motsatt Rt.1973 s.869, hvor staten i

kraft av sin eiendomsrett til skogen, kunne nedlegge et forbud mot scooterkjøring i utmark). Og selv om de strafferettslige regler ikke har noen avgjørende betydning for de privatrettslige grenser, vil nok dette trekke i retning av faktisk kontroll som skillelinje.

Her kan man heller ikke si at offentlig myndighet har gitt samme slags disponeringssadgang over området som ved leie eller lån av haller eller stadion. Dette vil nok heller anses som en tillatelse til bruk av området, veien eller marka. Ikke en avtale som kan gi arrangøren rett til å sette slike vilkår.

Til slutt kan det dessuten nevnes at det også kan være noe usikkert om det i det hele tatt kan nedlegges slike forbud på slike områder, eller om dette krever særskilt hjemmel. (Dette ut fra legalitetsprinsippet.)

4.5.5.

I forbindelse med arrangementer på offentlig område forekommer det også at arrangøren, etter avtale med offentlig myndighet, sperrer av et område hvor de eventuelt krever billettenger. Typisk er dette for målområder i sykkelritt, løp og skirenn, der resten av løypa er "åpen", f.eks. Holmenkollrennene. Eller at hele arrangementet foregår på et område som ellers er åpent for almenheten, men som i forbindelse med arrangementet blir avsperrert, f.eks. Monolittrennet i Frognerparken.

I New York har man sperret av hele gater og arrangert mellomdistanseløp med verdens beste utøvere som deltakere. ("The Dreammile" på 5th. Avenue). Det kan også tenkes lignende arrangementer i Norge (f.eks. på Karl Johans gate i Oslo).

Slike tilfelle vil antagelig bli liggende i et grenseland mellom de typiske arrangementer i hall eller på stadion, og arrangementer på offentlig vei eller i terreng åpent for alminnelig ferdsel. Her må man se på hva slags leie- eller låneforhold som foreligger, og på i hvilken grad arrangøren har faktisk kontroll over området

osv. Men uansett vil det være svært vanskelig å si noe bestemt om man ved slike arrangementer vil kunne sette vilkår om fotografering o.l. ut fra den retten eieren har til området.

4.5.6.

Synspunktene fra utenlandsk rettspraksis om at det må være tillatt å filme utenfra og inn må antagelig kunne anføres også i Norge. Dette ut fra det tingsrettslige eiendomsbegrep. Slike opptak vil ikke kunne krenke eiendomsretten til området som arrangøren har. En slik handling vil kanskje likevel være ulovlig etter andre regler (se kap.6).

Noter:

- 1) Danowsky, Peter/Ehne, Jan-Erik/Luterkort, Göran (1980).
- 2) EBU Bulletin no.40 1956 s.816.
- 3) EBU Review no.129 1971 s.65.
- 4) EBU Review no.6 1977 s.48.
- 5) EBU Review no.4 1978 s.50.
- 6) High Court of Australia; Victoria Park Racing and Recreation Co Ltd. v. Taylor (1937) 58 C.L.R. 479 s.494.

5. AVTALER - SEDVANER.

5.1. Innledning.

I Norge har spørsmålene vedrørende kringkastingssendinger fra idrettsarrangementer i stor utstrekning blitt regulert ved avtaler mellom partene. Man har hatt (og har fremdeles) såkalte rammeavtaler mellom NIF sentralt og NRK, og særavtaler mellom de enkelte særforbund og NRK (noe rammeavtalen legger opp til). Det må her bemerkes at ikke alle særforbund tilsluttet NIF har særavtaler med NRK, og enkelte særforbund har kun hatt avtaler i visse perioder. Dette gjelder særlig mindre forbund som ikke har hatt arrangementer av interesse for NRK utover nyhetsreportasjene.

Ved internasjonale mesterskap, som verdensmesterskap og olympiske leker, blir som oftest senderrettighetene solgt til et eller flere av de store kringkastingsselskapene i verden, som igjen selger videre til andre selskaper eller sammenslutninger av slike. På det europeiske plan, f.eks. ved europamesterskap, europacup o.l. som eventuelt skal overføres over Eurovisjonen, inngås avtalene om overføring mellom det europeiske særforbund (det finnes ikke noe sentralt idrettsforbund i Europa) og EBU. Ved slike internasjonale arrangementer er gjerne det internasjonale særforbund "offisiell eller formell arrangør", mens det nasjonale særforbund er "teknisk arrangør". Disse avtalene inngås vanligvis uavhengig av de nasjonale særforbund i de land som ikke er "tekniske arrangører". Dette betyr at slike sendinger kan overføres i NRK uten at det nasjonale særforbund kan protestere mot dette, selv om utøvere fra dette forbund deltar. De internasjonale avtalene har likevel ikke så stor interesse i denne sammenheng, og vil ikke bli behandlet nærmere her.

De nasjonale avtalene (rammeavtale og særavtale), kan det være av interesse å se på av flere grunner.

- De kan bidra til å belyse problemene.
- Langvarig praksis gjennom avtaler kan ha rettslig betydning. (Sedvanerett.)

Man sonderer i norsk rett mellom to forskjellige typer "sedvaner". Sedvaner i handels- og kontraktsforhold kalles gjerne kutymer, de øvrige bare sedvaner. Det eksisterer ikke noe klart og markert skille mellom de to formene. De bygger på de samme prinsippene, men stort sett har man brukt betegnelsen kutymer i de sammenhenger der man vurderer om handels- og kontraktsforhold kan få betydning. Betegnelsen sedvane brukes oftere der man har en nokså fast praksis som har virket over lengre tid uten at det nødvendigvis har eksistert noen avtale. Kutymer er vanligvis "sedvanemomenter" som gjelder mellom særskilte parter f.eks. innen en bransje. Sedvaner derimot gjelder vanligvis mer generelt innen et geografisk område. En forskjell ligger også i den rettslige betydning man tillegger de to formene. Kutymer anses å ha rettslig betydning først og fremst som fortolkningsmidler. Dette betyr at de kan være hjelpemidler til tolkning og utfylling av avtalebestemmelser.¹⁾

Det er viktig å være oppmerksom på at man skiller mellom sedvaner (med rettslig betydning) og sedvanerett. Sedvaner kan godt bli tillagt rettslig betydning som ett av flere momenter uten dermed å ha status som sedvanerett. Sedvanerett er den vanlige betegnelsen på at en eller flere sedvaner er blitt tillagt så stor vekt at man må anse at de har fått gyldighet som rettsregler. Enkelte slike regler er senere blitt lovfestet i skreven form (f.eks. hevdsreglene).

Kravene til at en sedvane skal ha status som sedvanerett har vært omdiskutert i norsk rettsteori. Etter eldre teori ble det vanligvis krevd at sedvanen måtte ha vært praktisert lenge, vært fulgt ensartet og utøvet i den tro at det var en rettsregel som ble fulgt. Etter nyere teori er det hevdet at det i tillegg må ha betydning om man anser sedvanen som en god eller rimelig løsning og at en totalvurdering må være avgjørende.²⁾ Det er her vanskelig å si noe helt sikkert om hva som gjelder i dag fordi det ofte vil være vanskelig å se hva domstolene legger vekt på i sin vurdering. Men det kan nok antas at domstolene i en viss

utstrekning vil legge vekt på hvilken løsning sedvanen gir, både i den konkrete saken og mer generelt.

Vi vil videre i dette kapitlet først se litt på avtalene mellom NIF og NRK gjennom tidene (5.2), for deretter å vurdere om disse avtalene eller eventuelt annen praksis kan ha dannet noen form for "sedvanerett" (5.3).

5.2. Avtaler mellom NRK og NIF gjennom tidene.

5.2.1. Oversikt.

Slike avtaler har eksistert i Norge helt siden man startet fjernsynsendinger. Den første prøvesendingen i fjernsynet var nettopp overføringen av VM i ishockey i Oslo 1958. (Den gangen fantes det bare 288 fjernsynsmottakere i landet.) Allerede i 1959 ble den første avtalen undertegnet (dvs. før NRK startet regulære sendinger). Man kan godt hevde at Norge har vært et av foregangslandene når det gjelder å skape klarhet i forholdene via avtaler. Ved et stort europeisk seminar om forholdet mellom idrett og TV i 1975 (Olympiaseminar i Hellas), var Norge et av de få landene som hadde "rammeavtaler" på dette feltet. Opp gjennom årene har avtalene blitt endret og spesifisert. Flere særforbund har (etter målsetting i rammeavtalene) inngått egne avtaler som mer spesifisert regulerer deres arrangementer i forhold til NRK.

5.2.2. De sentrale avtalene - "Rammeavtalene".

Det må her poengteres at bare utdrag av avtalene og de enkelte bestemmelser er tatt med. Dessuten er Norges Idrettsforbund og Norsk Rikskringkasting forkortet til henholdsvis NIF og NRK i alle refererte utdrag.

Den første avtalen mellom NRK og NIF ble undertegnet 24.11.1959, og ble gjort gjeldende fra 1.9.1959 til 30.6.1960 (som en prøveordning). Her het det:

§1
"NRK kan treffe avtale om direkte fjernsynsending av innenlandske idrettsstevner med vedkommende arrangør. ...

... For enhver direkte fjernsynsending av innenlandske idrettsstevner skal NRK betale et vederlag til arrangøren av vedkommende arrangement. Dette vederlag skal være minimum kr. 500.-. I beløpet er inkludert betaling for nødvendig plass til fjernsynets kameraer og personale. Ved innenlandske idrettsstevner forstås idrettsstevner som arrangeres av organisasjoner tilsluttet NIF.

§2.

NIF er prinsipielt enig i at NRK har fri informasjonsrett i likhet med pressen (journalister og fotografer). Forbundet vil henstille til sine særforbund og eventuelle andre arrangører innenfor NIF, å gi NRK rett til, etter varsel på forhånd å foreta film- og båndopptak fra idrettsstevner for senere utsending. I de tilfelle det er satt frister for anmeldelse, gjelder disse også for NRK. I slike tilfelle skal det bare betales vederlag til arrangøren for nødvendig publikums plass til fjernsynets kameraer og personale og mulige arrangementsutgifter som opptaket måtte påføre arrangøren.

Det er et vilkår at slike utsendelser bare består av korte innslag fra arrangementet (ikke vesentlig over 5 minutter fra det enkelte arrangement). Sendinger av lengre varighet må avtales særskilt, og særforbundet kan kreve vederlag."

Det som bør bemerkes her er at man i §1 kun tok opp spørsmålet i forbindelse med direkte sendinger. §1 knesatte også et prinsipp om vederlag for slike sendinger. §2 gjaldt "nyhetssendinger", der vederlag bare skulle betales for nødvendig plass for utstyr og personer. Dersom man ser §1 og §2 sammen tyder det på at det alltid skulle betales vederlag for direkte sendinger, mens det derimot ikke skulle betales vederlag (utover nødvendig publikums plass og arrangementsutgifter) for innslag for senere utsending dersom disse ikke varte vesentlig over 5 minutter.

Den neste avtalen ble undertegnet 28.2.1961 og gjaldt fra 1.3.1961

til 31.12.1961. Her kom det inn en mindre endring i §1:

"NRK kan treffe avtale om direkte fjernsynssending av innenlandske idrettsstevner med det særforbund arrangøren er medlem av. ..."

Dette for å markere at det var det enkelte særforbund som skulle føre forhandlinger og slutte avtaler for de enkelte stevner. I §2 utelot man 1.setning i prøveavtalen og utelot "andre arrangører" i tråd med §1.:

"NIF henstiller til sine særforbund å gi NRK rett til, etter varsel på forhånd, å foreta film- og båndopptak fra idrettsstevner for senere utsending. ..."

Denne avtalen ble forlenget i flere år, og ny avtale ble først undertegnet 1.12.1968, og gjort gjeldende til 30.11.1969. Her lot man §1 gjelde all sending, ikke bare direkte som tidligere:

"NRK kan treffe avtale om fjernsynssending av innenlandske idrettsstevner med det særforbund arrangøren er medlem av. ..."

Avtalen ble redigert og §2 ble nå en regel om fjernsynssendinger fra utenlandske arrangementer. 1.setning hadde man tidligere hatt i §4. Det nye nå var at dersom det var sluttet en hovedavtale mellom det internasjonale særforbund og EBU, var særskilt tillatelse fra det norske særforbund unødvendig:

§2

"Ved fjernsynssending av idrettsarrangementer i utlandet skal NRK innhente samtykke til sending fra vedkommende norske særforbund. Der det er opprettet hovedavtale mellom vedkommende internasjonale særforbunds organisasjon og EBU anses tillatelse som gitt. ..."

"Nyhetsparagrafen" ble nå tatt inn i §4:

"Særforbundene gir NRK rett til å foreta film og båndopptak for senere utsendelse i dagsrevy, sportsrevy eller tilsvarende programmer. ..."

... Det er et vilkår at slike sendinger bare

består av korte innslag fra arrangementet (varigheten avtales med det enkelte særforbund). ..."

Det ble nå avtalt eksplisitt en begrensning når det gjaldt hvilke typer programmer som disse korte innslagene kunne sendes i. Dessuten ble særforbundene pålagt av NIF å gi NRK rett til slike opptak. Man endret også den tidligere parantesregelen om en øvre grense på 5 minutter til særskilt avtale med det enkelte særforbund. Dette var et utslag av at man hadde fått erfare at i enkelte idrettsgrener kunne 5 minutter vise det vesentligste, men i andre omtrent ingenting.

Den neste avtalen, som ble undertegnet 7.11.1969, var omtrent likelydende med den forrige (bortsett fra mer detaljerte regler for utenlandske sendinger). Den ble gjort gjeldende fra 1.12.1969, og for ett år av gangen inntil en av partene sa den opp. (NRK sa den opp i 1971.)

Nye forhandlinger førte da til en prøveavtale som ble undertegnet 12.4.1972, gjeldende fra 1.6.1972 og ett år av gangen til en av partene sa den opp. Denne avtalen ble enda mer detaljert enn de tidligere (særlig når det gjaldt reklamebestemmelser, avtalefrister m.m.). Mens man tidligere hadde nøydt seg med å skissere hovedpunktene, forsøkte man nå å få en avtale der alle aktuelle spørsmål skulle løses. Nå ble den tidligere §1 delt i to paragrafer (§1 og §2). Disse lød nå:

§1

"NRK kan treffe avtale om fjernsynssending av innenlandske idrettsstevner med det særforbund arrangøren er medlem av. Med innenlandske idrettsstevner forstås idrettsstevner arrangert av organisasjoner tilsluttet NIF.

Dersom ikke annet er fastsatt i avtalen, har alle fjernsynsselskap som er medlem av EBU rett til direkte eller forskutt sending.

§2

For enhver fjernsynssending av innenlandske idrettsstevner, bortsett fra korte innslag som nevnt i §6, skal NRK betale et vederlag til vedkommende særforbund. I vederlaget er inkludert betaling for nødvendig plass til

fjernsynets personale og tekniske utstyr."

Det bør bemerkes at §1 har fått et nytt 2.ledd som slår fast at sendingsrett skal gjelde hele EBU nettet dersom ikke annet er avtalt. "Nyhetsparagrafen" ble redigert og flyttet til §6:

§6

"NRK har rett til å foreta film- og båndopptak fra alle idrettsstevner i Norge, for senere utsending i Dagsrevy, Sportsrevy eller tilsvarende program. ...

... Varigheten av slike sendinger avtales med det enkelte særforbund (det er et vilkår at sendingene bare består av korte innslag fra arrangementet). For film- og båndopptak som omfatter idretter som ikke har særavtale med NRK, og hvor sendingene strekker seg ut over korte innslag, skal spørsmålet om betaling tas opp."

Den tidligere uttrykksmåten "Særforbundene gir NRK rett" ble altså endret til "NRK har rett".

Ved utløpet av denne prøveavtalen i 1974 ble partene enige om en ny avtale som ikke inneholdt noen vesentlige forandringer av interesse her. Denne gjaldt fra 1.6.1974 og for ett år av gangen fram til 1979.

I perioden fra 1979 til 1981 eksisterte det ingen rammeavtale mellom NRK og NIF. Den viktigste grunnen til at det ikke var mulig for partene å komme fram til noen avtale var uenighet om reklamebestemmelsene.

I oktober 1981 ble det inngått en ny rammeavtale som skulle gjelde fram til 31.8.1982 og videre ett år av gangen. Denne avtalen er nå forlenget fram til 31.8.1983. Her følger et utdrag av de viktigste bestemmelsene i avtalen:

"RETTIGHETER

§1

Avtale om sending av innenlandske idrettsstevner i norsk fjernsyn inngås mellom NRK og det særforbund eller utvalg for særiddrett arrangøren er medlem av.

Med idrettsstevner forstås stevner arrangert av NIFs organisasjonsledd. Dersom ikke annet er fastsatt i slike avtaler om sendinger har alle fjernsynsselskap som er medlem av de europeiske kringkastingsunionene EBU og OIRT¹⁷ rett til direkte eller forskutt sending etter avtale med NRK. Ved sendinger det er inngått avtale om i samsvar med 1.ledd, plikter særforbundene/utvalgene å sørge for at alle forutsetninger som følger av avtalen er i orden slik at det ikke fra annen side kan reises krav overfor NRK.

§3

Hvor det er inngått slik avtale om sending som nevnt i §1 er NRKs rett eksklusiv i den forstand at

- a) NRK har enerett til å overføre stevnet på hvilken som helst teknisk måte, direkte eller forskutt, til de områder som er angitt i paragrafene 1 og 2.
- b) NRK har førsterett til å installere utstyr og plassere personell på arenaen, og enhver slik installasjon for annet TV-selskap må på forhånd være godkjent av NRK.

§4

Retten til sending innebærer ingen plikt til produksjon eller sending. Dersom en avtalt sending ikke blir produsert eller sendt, plikter NRK å gi melding til vedkommende særforbundsutvalg så snart som mulig og om årsaken.

§5

Det signal (bilde og lyd) som NRK produserer, er NRKs eiendom og kan ikke benyttes, helt eller delvis, av arrangør eller annen part uten at NRK på forhånd har gitt samtykke. Dette medfører ingen innskrenkning i adgang til privat opptak til ikke ervervsmessig bruk i samsvar med opphavsrettslovens §11 eller til bruk i undervisningsøyemed.

§6

NRK kan sende korte innslag i sports- og nyhetsprogram direkte eller som opptak av inntil henholdsvis 1 og 3 min. varighet fra selve idrettsutøvelsen. Slike sendinger skal være vederlagsfrie. Etter avtale med vedkommende særforbund kan NRK sende innslag av lengre varighet enn 1 min. direkte og 3 min. opptak. For slike

sendinger kan særforbundet kreve vederlag. For informasjons-/presentasjonsprogram og reportasjer fra massemonstringer, barnestevner o.l. skal det normalt ikke kreves vederlag eller tidsbegrensning. Innslag som nevnt i denne paragraf kan distribueres til fri bruk i andre TV-selskap.

SENDING AV UTENLANDSKE IDRETTSSTEVNER

§7

NRK har rett til å sende direkte eller forskutt i fjernsynet idrettsstevner i utlandet såfremt det i tilbudet ikke er lagt restriksjoner på senderrettighetene i Norge.

VEDERLAG FOR SENDERRETTIGHETER

§8

For retten til sending av innenlandske idrettsstevner, med unntak for programinnslag som nevnt i §6, skal NRK betale et vederlag til vedkommende særforbund eller utvalg, og NRK plikter å ta opp forhandlinger om senderrettighetene. I vederlaget er inkludert betaling for nødvendig plass til fjernsynets personale og tekniske utstyr. Der stevnets arrangør har satt bestemte påmeldingsfrister for journalister/fotografer gjelder disse frister også for NRK med mindre noe annet er avtalt mellom partene."

Denne avtalen er mer detaljert enn noen av de tidligere avtalene. Det er foretatt en ny redigering, men uten at realiteten er særlig forskjellig fra avtalen fra 1974, iallefall hva angår de punkter som er av interesse her. §1 slår ganske enkelt fast at avtale om sending skjer mellom NRK og særforbund. Den nye §6 om nyhetsretten har nå bestemmelser om både direkte sending og opptak. Denne regelen må anses å skulle gjelde all idrett tilsluttet NIF enten særforbundet har avtale med NRK eller ikke. Etter 2.ledd forutsettes det særskilt avtale med vedkommende særforbund dersom minuttgrensene skal utvides, og etter §8 skal det betales vederlag for alt utover det som tillates i §6. I slike tilfeller plikter NRK å ta opp forhandlinger.

5.2.3. Avtaler mellom NRK og særforbund.

Disse avtalene (særavtalene) dreier seg i langt større grad om den rent praktiske gjennomføringen av sendinger. F.eks. hvilke arrangementer som skal dekkes, vederlagets størrelse osv. For øvrig viser de til, eller inneholder selv, avtalevilkår fra rammeavtalen. Som eksempel vil vi vise utdrag av avtalen mellom NRK og Norges Håndballforbund om fjernsynsoverføring av håndballkamper i sesongen 1981/82:

"Senderrettigheter.

§1

NRK har rett til å sende fra følgende stevner:

Lørdag 7.nov. kl. 14.30: Norge-Sverige (Polarcup kvinner) i Sandehallen. Direkte sending.

Søndag 8.nov. kl. 14.45 og 16.15: Sverige-Frankrike og Norge-Polen (Polarcup kvinner) i Nadderudhallen. Inntil 60 min. opptak tidligst kl. 17.00.

Mandag 4.jan. kl. 19.00: Norge-Danmark (menn) i Granehallen i Arendal. Direkte sending.

Alle fjersynsselskap som er medlem av de europeiske kringkastingsunionene EBU og OIRT har i og med denne avtale rett til direkte eller forskutt sending etter avtale med NRK.

NRK har rett til å benytte opptak av ovennevnte arrangementer helt eller delvis som reprise og i annen programsammenheng.

§6

NRK kan vederlagsfritt sende korte innslag i sports- og nyhetsprogram, direkte eller som opptak, av inntil henholdsvis 1 og 3 min. fra selve idrettsutøvelsen.

Norges Håndballforbund har dessuten gitt NRK rett til å sende innslag på inntil 15.min. fra alle innenlandske håndballkamper. Betalingen for denne utvidede nyhetsrett er inkludert i vederlaget for senderrettighetene (§8).

Informasjons-/presentasjonsprogram og reportasjer fra massemonstringer, barnestevner o.l. kan sendes uten

tidsbegrensning og uten vederlag.

Reportasjer som nevnt i denne paragraf kan distribueres til fri bruk i andre TV-selskap.

Vederlag for senderrettigheter.

§8

For rettigheter som ikke er vederlagsfri og som NRK utøver i samsvar med bestemmelsene i denne avtale betaler NRK til Norges Håndballforbund kr. Beløpet betales med kr. ... , ved avtalens undertegnelse og kr. ... 6. januar 1982.

I vederlaget er inkludert betaling for nødvendig plass til NRKs personale og teknisk utstyr.

Der stevnets arrangør har satt bestemte påmeldingsfrister for journalister/fotografer, gjelder disse frister også for NRK."

De øvrige bestemmelsene i avtalen er stort sett i overensstemmelse med rammeavtalen.

5.3. Avtalenes betydning.

Avtaleforholdene mellom NRK og NIF er ikke typiske handels- og kontraktsforhold. Det er på den annen side heller ikke et slikt forhold som vanligvis gir grunnlag for de mer generelle sedvaner. Det kan derfor være vanskelig å avgjøre hvilken terminologi man bør benytte, kutyper eller sedvaner. I denne forbindelsen er det etter vår oppfatning av mindre betydning hvilken terminologi man velger. Argumentasjonen og vurderingsmomentene vil likevel bli de samme. Vi velger derfor i det følgende å bruke betegnelsene sedvane og sedvanerett.

Allerede før NRK begynte med sine fjernsynssendinger hadde det i lengre tid eksistert et medium som sendte filminslag fra aktuelle begivenheter - nemlig filmavisen. Disse innslagene besto av redigerte sammendrag fra hendinger av interesse, blant annet fra idrettsarrangementer. Filmavisen ble vist på kinoer rundt om i

landet. Kildematerialet har vært vanskelig tilgjengelig, slik at vi ikke kan si noe sikkert om det dengang forelå noen sedvane eller sedvanerett som ga anledning til fritt å ta opp og sende film fra idrettsarrangementer til bruk i filmavisen, enten som "nyhetsinnslag" eller lengre sendinger. Noen avgjørende betydning kan dette etter vår mening likevel ikke ha. Det må kunne sies at det er såpass store forskjeller mellom filmavis og fjernsyn som medium at en sammenlikning vil virke noe konstruert. Filmavisen nådde fram til et meget begrenset publikum oftest lang tid etter at arrangementet var holdt. Fjernsynet derimot er et medium som kan nå alle - hjemme - og i tillegg sende nyheter og reportasjer direkte. Mens filmavisen viste noe som ofte allerede var kjent og således ble rekonstruert visuelt etter arrangementet, kan fjernsynet i langt større grad være førstehåndsinformator.

Avtalene mellom NRK og idretten viser også at ingen av partene har tatt det for gitt at NRK kunne sende hva de ville fra idrettsarrangementer. For lengre sendinger har rammeavtalene alltid inneholdt bestemmelser om vederlag. Dette har vært fast praksis helt fra starten. Sendinger av kortere varighet har det aldri blitt betalt noe for. Bestemmelser om dette har også vært inntatt i avtalene, selv om uttrykksmåten har variert noe. Lengden på disse sendingene har også variert i avtalene. Fra korte innslag ikke vesentlig over 5 minutter i avtalen fra 1959, til 1 og 3 minutter idag for henholdsvis direkte sendinger og opptak. Denne retten til å sende korte innslag har også variert fra kun å gjelde forskutte sendinger til også å gjelde direkte innslag (slik som i dagens avtale).

Det spørsmål man først må stille seg her er om en slik "nyhetsrett" allerede forelå før man begynte å inngå avtaler. Vi viser her til drøftelsen i kapittel 2. Som nevnt der er det ikke mulig å gi noe helt klart svar på dette. Mye tyder imidlertid på at en slik "nyhetsrett" ikke kan sies å foreligge utover det som følger av alminnelig handlefrihet. Men ettersom det ikke er mulig å gi noe helt klart svar, må man ta stilling til avtalenes betydning som sedvaner fra tre synsvinkler:

- a) Dersom det ikke forelå noen nyhetsrett for NRK før avtalene - har da avtalene skapt noen sedvanerrett?
- b) Dersom det forelå en nyhetsrett for NRK allerede før avtalene - har da avtalene presisert omfanget av nyhetsretten på rettslig bindende måte?
- c) Dersom avtalene ikke har skapt noen sedvanerrett - kan de da likevel ha betydning som momenter i en avgjørelse som sedvaner?

a) Her må man foreta en vurdering ut fra de kravene som stilles til dannelse av sedvanerett. "Nyhetsretten" må kunne sies å ha vært fulgt konsekvent gjennom en lengre periode. Det er derimot mer usikkert om partene tok dette med i avtalen i den tro at det var en rettsregel som ble fulgt. Dersom man ser på "nyhetsretten" i avtalene som et utslag av forhandlinger, og ikke som stadfestelse av et rettsforhold eller noe man antok var et rettsforhold, taler dette mot at det foreligger noen sedvanerrettsdannelse. Det er her vanskelig å si noe sikkert om hva partene har ment. Formuleringene fra de tidligste avtalene tyder imidlertid på at det ikke uten videre ble ansett som en rettighet som tillå NRK.

Avtalen fra 1959: "NIF er prinsipielt enig i at NRK har fri informasjonsrett i likhet med pressen (journalister og fotografer). Forbundet vil henstille til sine særforbund og eventuelle andre arrangører innenfor NIF, å gi NRK rett til, ..."

Avtalen fra 1961: "NIF henstiller til sine særforbund å gi NRK rett til, ..."

Avtalene fra 1968 og 1969: "Særforbundene gir NRK rett til..."

Avtalene fra 1972 og 1974: "NRK har rett til..."

Den någjeldende avtalen: "NRK kan sende..." (Våre understrekninger.)

(Ser man kun på ordlyden i den siste avtalen, tyder det på at NRK bare har en rett til å sende, ikke til å ta opp, slik de tidligere avtalene var formulert. Dette ville i såfall medføre at avtalen ikke ga NRK tilgang til informasjonskilden. Dette kan likevel

ikke være meningen. Det vil si at avtalen må tolkes i overenstemmelse med tidligere avtaler, og at den derfor gir NRK adgang til kilden.)

Det faktum at det i det hele tatt har vært avtalt noe om "nyhetsretten" trekker også i retning av at det ikke foreligger noen sedvanerettsdannelse. Dersom NRK hadde en slik "nyhetsrett" ville det ikke være nødvendig å avtale noe om den. Noen særlig vekt kan dette likevel ikke tillegges, da det også ellers ville være naturlig å ta med dette i avtaler om lengre sendinger.

Man må videre se på partenes forhandlingsposisjoner. Her vil NRK normalt måtte sies å være den "sterkere" part i forhold til idrettens representanter, som stort sett ikke kan sies å ha den samme ekspertise og kontinuitet som forhandlingspart. Dette svekker avtalenes betydning som grunnlag for sedvanerettsdannelse.

Det kan også hevdes at denne "nyhetsretten" kanskje ikke betydde så mye for idretten tidligere. Det har derfor ikke stått så sentralt eller vært så "viktig" for idretten å nekte slike sendinger. Endrede forhold, for eksempel ved andre former for informasjonsspredning (video, kabel-TV o.l.) og en eventuell oppheving eller oppmykning av NRKs monopol kan også spille inn i denne vurderingen. Dette på den måten at "nyhetsretten" kan forringe idrettsarrangørers muligheter til å kunne oppnå økonomisk fordelaktige avtaler med kringkastingsselskaper og andre intressenter. Slike problemer har man allerede sett i praksis (se eksemplet fra Bislettalliansens arrangement - nevnt i kap.1).

Ut fra disse momentene alene må det kunne hevdes at det er tvilsomt om det foreligger noen sedvanerettsdannelse. Men som nevnt er det etter nyere teori en utbredt oppfatning at domstolene også må vurdere om sedvanen er god eller dårlig. Dette spørsmålet er det vanskelig å gi noe svar på her. Argumentene er nettopp de vi har forsøkt å belyse i de øvrige kapitlene.

Hva så med still-bilder (fotografier)? Foreligger det noen

sedvanerettsdannelse for pressen og NRK til å ta og til å formidle slike bilder? Vi skal ikke gå noe særlig inn på dette, men mye taler for det, og da særlig for pressen med de lange tradisjoner denne har i reportasjevirksomhet med bilder. Her vil nettopp de argumentene som gjør det tvilsomt om fjernsynet har noen "nyhetsrett", mangle. Adgang til å ta slike still-bilder har aldri vært nektet, og heller ikke vært regulert i avtaler. Her bør nok også NRK stilles likt med den øvrige presse.

b) Når det gjelder spørsmålet om avtalene kan ha presisert omfanget av "nyhetsretten", må man vurdere om de avtalte grensene for hva som kan sendes som nyheter er av en slik art at de kan gi holdepunkt for en fast praksis. Ordlyden har variert atskillig når det gjelder måten å angi disse grensene. Dette først og fremst ut fra at idrettens representanter har funnet det vanskelig å finne en grenseangivelse som ikke skapte ugunstige forhold for enkelte idrettsgrener. Per Hauge Moe omtaler avtalene fra de 15 første år i heftet "Idretten og fjernsynet": "5 minutter kan være en menneskealder i en idrettsgren, mens det er for ikke noe å regne i en annen." Det som imidlertid har vært beholdt gjennom hele avtaleperioden er prinsippet om at innslagene skal være korte. Dette er likevel et meget upresist begrep, særlig i forbindelse med idrettsreportasje. Det er derfor lite trolig at avtalene har presisert nyhetsretten på noen rettslig bindende måte. I den østerrikske høyesterettsavgjørelsen (se s.89) ble det uttalt: "Spørsmålet om et kort referat er på tre minutter eller etter internasjonal vane bare ett minutt, er ikke noe rettssspørsmål. Uttrykket 'kort' er et heller ubestemt rettsbegrep."

c) Det må imidlertid slås fast at dersom ikke avtalene har skapt noen sedvanerett som må anses som rettslig bindende, vil avtalene og praktiseringen av dem alltid være momenter som en domstol kan legge vekt på som sedvaner. Momenter som må vurderes sammen med andre argumenter i en totalvurdering.

Noter:

- 1) Augdahl: Rettskilder s.238 ff.
- 2) Augdahl: Rettskilder s.215.
Eckhoff: Rettskildelære s.215.
- 3) Organisation Internationale de Radio et Télévision.
(Den Østeuropeiske kringkastingsunionen.)

6. KONKURRANSERETTSLIGE BETRAKTNINGER.

6.1. Innledning.

Vi har sett at reglene om opphavsrett til åndsverk gir små muligheter for beskyttelse av idrettsarrangementer, men at enkelte grupper idrettsutøvere kan ha et vern etter reglene om utøvende kunstnere (se kap.3). Videre har den som disponerer over et arrangementssted et visst vern i kraft av "tingsrettslige betraktninger" (se kap.4). Dette vernet vil imidlertid slå ulikt ut for de forskjellige typer idrettsarrangementer og for de forskjellige idrettsgrener, uten at man dermed kan si at behovet for beskyttelse nødvendigvis er mindre for de grupper som her faller utenfor. Vi vil derfor her vurdere om det kan finnes "andre regler" som kan gi vern for idrettsarrangementer på et mer generelt grunnlag.

Først vil vi se om reglene i markedsføringsloven kan gi noen holdepunkter (6.2) og deretter se på om det finnes et ulovfestet konkurranserettslig prinsipp i Norge og om dette i så fall kan få noen betydning her (6.3).

6.2. Markedsføringsloven.

6.2.1. Generell innføring.

Markedsføringsloven av 16.6.1972 nr.47 avløste konkurranseloven fra 1922.

Markedsføringslovens §1.1.ledd lyder:

"I næringsvirksomhet må det ikke foretas handling som strider mot god forretningsskikk næringsdrivende imellom eller er urimelig i forhold til forbrukere."

Denne bestemmelsen (generalklausulen) har to alternativer; en som gjelder forholdet næringsdrivende imellom, og en som gjelder i

forhold til forbrukere. Det er det første av disse alternativene som har interesse her.

Det kreves for det første at handlingen skal være foretatt i "næringsvirksomhet" og dessuten at den skal være foretatt av en "næringsdrivende" overfor en annen næringsdrivende. En nærliggende tolking ut fra lovens ordlyd er at "handling som strider mot god forretningsskikk næringsdrivende imellom", betegner en standard for atferden. Dette ville i såfall bare innebære at partene ikke nødvendigvis må være næringsdrivende, men at det er tilstrekkelig at de driver næringsvirksomhet. Bestemmelsen skal visstnok likevel ikke forstås slik. Det vil si at begge parter må være næringsdrivende.¹⁾ "Næringsvirksomhet" betegner arten på virksomheten, mens "næringsdrivende" kjennetegner personene eller partene som driver "næringsvirksomheten". Begrepene har likevel en viss sammenheng med hverandre, og de vil derfor bli behandlet under ett her.

I §19.1.ledd.2.punkt. er det tatt inn følgende bestemmelse:

"En næringsvirksomhet går inn under loven selv om den enhet (bedrift, institusjon, anstalt, innretning eller annet) som driver virksomheten, ikke tar sikte på fortjeneste."

Bestemmelsen tar utgangspunkt i det som ønskes definert, nemlig "næringsvirksomhet", og derved er man ikke kommet så mye lenger. "Det eneste bestemmelsen sier er at loven kan omfatte næringsvirksomhet som ikke tar sikte på fortjeneste. Bestemmelsen avgjør ikke om f.eks. et sykehus eller en vitenskapelig institusjon skal anses som en næringsvirksomhet og derved gå inn under loven."²⁾

I Innstillingen fra konkurranselovkomiteén (1966) hadde man en annen formulering på den tilsvarende bestemmelsen (s.92, §13):

"Bestemmelsene i denne lov kommer også til anvendelse på dem som forestår eller er ansatt ved sykehus, rekonvalesenthjem, undervisningsanstalter eller andre innretninger eller foretak som driver

økonomisk virksomhet, selv om den ikke er rettet på fortjeneste, eller som avtar varer eller tjenester fra næringslivet."

Forslaget uttrykte altså et krav om "økonomisk virksomhet". Dette er det naturlige også å innfortolke i det någjeldende begrepet "næringsvirksomhet". Det kreves altså et visst "økonomisk tilsnitt", men hvor mye er det vanskelig å si noe sikkert om.

I komitéinnstillingen het det (s.20):

"Nærværende komité bruker i utkastet 'næringsvirksomhet' og 'næringsdrivende' og legger i disse ord at det må dreie seg om en virksomhet som drives vedvarende. Det synes ikke naturlig å la loven omfatte den som ved en enkeltstående handling foretar en økonomisk transaksjon."

I dette ligger det et krav til omfanget av virksomheten såvel i tid som i hyppighet, og dessuten et krav om kontinuitet. Det må likevel avgjøres konkret i det enkelte tilfelle om vilkårene er oppfylt. I §1 heter det "I næringsvirksomhet må det ikke foretas handling ...". Dette må forstås slik at næringsvirksomheten må være "vedvarende", men at det er tilstrekkelig for anvendelse av §1 at en enkelte handling som har forbindelse med denne næringsvirksomhet "strider mot god forretningsskikk næringsdrivende imellom ...". Det er altså ikke nødvendig med en generell eller vedvarende illojal opptreden. Likevel må det kunne hevdes at en slik vedvarende illojal opptreden lettere vil kunne sies å stride mot god forretningsskikk enn enkeltstående handlinger.

Ut fra det samme sitat i komitéinnstillingen må det også antas at for å være "næringsdrivende" i markedsføringslovens forstand, må man drive "vedvarende" virksomhet. Det vil si at begge parter, såvel den som foretar handlingen, som den som handlingen blir foretatt mot, må drive en "vedvarende" virksomhet.

Om forholdet til andre grupper enn "næringsdrivende" og "forbrukere" het det i komitéinnstillingen (s.30/31):

"Således var forbrukerhensynet uttrykkelig fremhevet i det foreløpige lovutkast som ble sendt ut i 1962, idet det etter 'god forretningsskikk' var tilføyet: 'næringsdrivende imellom eller i forholdet til forbrukere'. Denne tilføyelse fikk imidlertid en blandet mottakelse under den rundspørring som komiteen foranstaltet i 1962. Norsk Forening for Industriell Rettsbeskyttelse uttalte således blant annet:

'Utkastets tilføyelse: "næringsdrivende imellom eller i forholdet til forbrukere" mener vi bør utgå. I den utstrekning disse ord skal ha reell betydning, innebærer de en begrensning i forhold til gjeldende lov. Denne begrensning kan føre til at konkurransehandlinger som bør være forbudt, kan gå fri av loven. Vi tenker som eksempel på det tilfelle at næringsdrivende i monopolstilling benytter en uttalelse fra et forskningsinstitutt i sin reklame til tross for et klart forbehold fra instituttets side om at uttalelsen ikke skal kunne benyttes på denne måte. Et slikt tilfelle mener vi bør rammes av generalklausulen, men den foreslåtte formulering vil gjøre det tvilsomt om utkastet har en slik rekkevidde.'

Komiteen må erklære seg enig i denne uttalelse. Ved spesielt å fremheve hensynet til næringsdrivende og forbrukere risikerer man å utelukke andre interesser som - riktignok i sjeldne tilfelle - kan tenkes å være til stede. Den nevnte tilføyelse er derfor sløffet i det endelige utkast. Utelatelsen er altså foretatt for å utvide, ikke for å innskrenke lovens rekkevidde.

Ot.prp. nr.57 (1971/72) s.8:

"Departementet viser til det som er referert foran av komiteens begrunnelse for ikke særskilt å framheve hensynet til næringsdrivende og forbrukere i sitt lovutkast, nemlig at en ved det risikerer at hensynene til andre faller ut ved tolkning av bestemmelsen. Norges Industriforbund har i sin uttalelse foreslått at hensynet til 'andre interesser' kommer direkte til uttrykk i lovteksten. Departementet mener imidlertid det er en riktig avgrensning av bestemmelsens saklige virkeområde at det ikke tas hensyn til andre ved tolkningen av §1. Således bør f.eks. en privatpersons interesse i ikke å få sitt navn eller bilde

anvendt i reklame, ikke vernes etter bestemmelsene i §1. Det samme bør gjelde vitenskapelige institusjoners interesse i ikke å få sine forskningsresultater brukt i reklame når de har tatt forbehold mot det."

Markedsføringsloven er altså begrenset slik at den bare gir vern til bestemte grupper.

For at markedsføringsloven skal kunne anvendes kreves det at handlingen "strider mot god forretningsskikk næringsdrivende imellom ...". Storm Bull/Løchen skriver i boka "Lov om kontroll med markedsføring og avtalevilkår" (s.33): "'God forretningsskikk' er en generell norm for atferd i forretningsforhold, men om en bestemt handling er 'god' i denne relasjon eller ikke, er et skjønsspørsmål." Dette er det man i juridisk terminologi kaller en "rettslig standard". Det karakteristiske ved slike "rettslige standarder" er at de ikke knytter rettsvirkninger til klart avgrensede kriterier, men til kriterier som mer generelt gir direktiv om bedømmelsen. Selve avgjørelsesgrunnlaget må man søke utenfor bestemmelsen. Denne elastisiteten som slike bestemmelser har, gjør at de kan anvendes på nye tilfeller som lovgiver enten ikke hadde tenkt på eller som var ukjente da loven ble gitt, eller hvor endrede forhold har gjort det ønskelig at de nå går inn under bestemmelsen.³⁾

Selve formuleringen skiftet en del på dette punkt under lovbehandlingen. Konkurranselovkomitéens forslag lød: "som etter god forretningsskikk er utilbørlige ...".

Departementets forslag: "som er utilbørlige næringsdrivende imellom ...".

Mens den endelige utformning lyder: "strider mot god forretningsskikk næringsdrivende imellom ...".

I komitêinstillingen het det (s.30):

"Hva som 'etter god forretningsskikk er utilbørlig', må avgjøres etter forholdene på den tid og det sted handlingen ble foretatt. En viss veiledning vil kunne ligge i spesialparagrafene i og utenfor konkurranseloven - den strenghet hvormed

disse er avfattet, kan kaste lys over generalklausulen. Forarbeidene til loven av 1922 forutsetter som nevnt at det er de hederlige og rettenkende næringsdrivendes oppfatning som skal være rettesnoren. Bokstavelig kan ikke dette tas. Domstolen kan ikke sjalte ut sin egen vurdering. Spesielt må de kunne gjøre opp sitt eget skjønn om hvilken forretningsskikk som kan anerkjennes som 'god'."

Dette må også kunne anføres for den någjeldende formulering.

Konkurranselovkomiteén uttalte også (s.31):

"Prinsipielt skal det vurderes på objektivt grunnlag om det foreligger en overtredelse av generalklausulen. En 'rettsvillfarelse' ut fra en subjektiv oppfatning av hva god forretningsskikk krever, er således ikke avgjørende. Dette utelukker imidlertid ikke at det etter omstendighetene kan bli tillagt betydning om det foreligger et subjektivt klanderverdig forhold. Et slikt moment vil ikke sjelden spille en rolle når det spørres om en handling er i strid med god forretningsskikk."

Markedsføringslovens §1 forbyr handlinger som er i strid med god forretningsskikk "næringsdrivende imellom". Bestemmelsen får altså anvendelse på handlinger som disse foretar overfor hverandre.

Markedsføringslovens §1 får ikke anvendelse i oppgjør etter kontrakt.⁴⁾ Generalklausulen kan således ikke anvendes hvor en av partene mener at kontraktsforpliktelsene ikke blir oppfylt korrekt, eller hvor kontrakten eller enkelte av vilkårene er "dårlig balansert" eller "illojale". Her må man bruke andre regler (f.eks. avtalelovens §33, prislovens §18).

Markedsføringslovens §1 gjelder altså bare i den "åpne konkurranse".

b.2.2. Anvendelsen på idrettsarrangementer.

Kan markedsføringslovens §1 anvendes på idrettsarrangementer?
Kan en idrettsarrangør hevde at filmopptak fra NRK eller andre

(f.eks. videogramprodusenter eller kabel-TV selskaper) er forbudt med hjemmel i markedsføringslovens §1, når det ikke er gitt tilatelse til slike optak?

Dersom markedsføringslovens §1 skal kunne anvendes må begge parter, såvel den som handler (her: NRK) som den handlingen foretas mot (idrettsarrangøren), være "næringsdrivende". Dette innebærer at begge må drive "næringsvirksomhet". Videre må handlingen (her: filmopptaket) "stride mot god forretningsskikk næringsdrivende imellom".

a) Er NRK "næringsdrivende" når de tar opp og sender film fra idrettsarrangementer?

Kan dette karakteriseres som "næringsvirksomhet"?

NRK er pålagt oppgaver av myndighetene i samfunnets interesse. Disse oppgavene går blant annet ut på å formidle nyheter og informasjon. NRK's virksomhet tar ikke sikte på fortjeneste, men dette er som tidligere nevnt ikke avgjørende ved bedømmelsen av om de er "næringsdrivende" eller ikke, jfr. §19.

Sendinger fra idrettsarrangementer har ofte stor økonomisk verdi. Praksis har også vist at såvel NRK som andre har betalt for "lengre" sendinger. Men også korte "nyhetsinnslag" kan ha økonomisk verdi, blant annet som "bytteobjekt" innen EBU. Verd å merke seg er også at NRK krever vederlag (lisens) for at man skal kunne følge sendingene. Dersom andre enn NRK hadde tatt opp film fra idrettsarrangementer, og formidlet disse mot vederlag, er det åpenbart at de må anses som "næringsdrivende" i markedsføringslovens forstand. For en arrangør er det også av mindre interesse hvem som forringer verdien av hans arrangement. Gode grunner taler derfor for at NRK ikke skal behandles annerledes.

b) Vil en idrettsarrangør kunne sies å være "næringsdrivende"? Er det "næringsvirksomhet" å arrangere idrettsstevner?

I dette ligger blant annet kravet om annet at idrettsarrangørene må drive "økonomisk virksomhet", som det også ble uttrykt i konkurranselovkomitéens forslag (se s.68-69 overfor). Her vil mange idrettsarrangører falle utenfor, særlig de som avholder "mindre" stevner der det ikke engang kreves inngangspenger. Dette er typisk ved de fleste barne- og bedriftsidrettsarrangementer. Enkelte store arrangementer vil derimot klart innebære "økonomisk virksomhet". Dette gjelder f.eks. Holmenkollrennene, de internasjonale friidrettsstevnene på Bislett m.fl. Tilsvarende hvor det avholdes oppvisningskamper i tennis med Bjørn Borg og andre verdensstjerner som deltakere. Noen av disse arrangementene har profesjonelle utøvere. Dette styrker preget av å at det drives "økonomisk virksomhet", men dette momentet kan likevel ikke være avgjørende. Tenk bare på de olympiske leker med de enorme økonomiske interesser som her er involvert og hvor alle deltakerne - i hvertfall i prisippet - er amatører.

En rekke arrangementer (kanskje de fleste i Norge) vil imidlertid stå i en mellomstilling i forhold til de som er nevnt overfor. Her vil man måtte vurdere det konkrete arrangement og se på hvilket innslag av "økonomisk virksomhet" som finnes. Ved en slik vurdering må det tas i betraktning om arrangøren har billettinntekter, noe som ofte kan være en god målestokk. Det kan ikke være riktig å kreve noe nettoverskudd for å anta at det drives "økonomisk virksomhet". Selv store arrangementer som nevnt overfor kan ende opp med underskudd. Et mer nærliggende holdepunkt er i hvilken grad et av målene har vært å skaffe inntekter. Derfor må man heller se på i hvilken grad det foreligger en bruttoinntekt.

I forbindelse med disse spørsmålene kan det være interessant å merke seg at det stadig blir mer vanlig at bedrifter stiller opp som sponsorer og medarrangører. Slike tiltak vil være en del av bedriftens reklameopplegg. Dette vil nok kunne forsterke preget av "økonomisk virksomhet".

Det kreves videre at virksomheten skal være "vedvarende", det vil

si at det stilles krav til hyppighet, varighet og kontinuitet. Det kan her være noe usikkert om dette skal bedømmes ut fra den enkelte arrangør eller ut fra en mer samlet idrettsbevegelse (eventuelt hvilke arrangementer som her må ses i sammenheng). I Norge kan ikke enhver arrangere idrettsstevner. Det kreves normalt at man er tilknyttet et organisasjonsledd innen Norges Idrettsforbund. Dette trekker i retning av at man må se idrettsarrangementer i en viss sammenheng, i alle fall innenfor de enkelte idrettsgrener (særforbund). Når det gjelder større arrangementer slik som f.eks. landskamper, står ofte særforbundet som "formell arrangør". Det er også de enkelte særforbund som inngår (sær-) avtaler med NRK (se kap.5). På den annen side vil arrangørenes og særforbundenes økonomiske interesser variere fra det ene arrangementet til det andre og fra den ene idrettsgren til den andre. De man i følge forarbeidene gjerne vil holde utenfor lovens vern er de som "ved en enkeltstående handling foretar en økonomisk transaksjon" (se overfor s.69). Idrettsarrangementer kan forekomme sjelden og sporadisk i de enkelte foreninger. Det som imidlertid er typisk er at det stadig vil bli arrangert stevner så lenge foreningen består. Det vil nok her være mest naturlig å vurdere "vedvarenheten" ut fra en lengre tidsperiode. Det bør også legges vekt på at forberedelser og planlegging i forbindelse med idrettsarrangementer ofte tar lang tid og er av stort omfang. Selv om man bare avvikler et mindre antall stevner hvert år vil mye tid gå med til forberedende arbeid. Holmenkollrennene er blitt arrangert i en årrekke, med stort forarbeid, men det blir bare avviklet ett renn hvert år. Det kan også nevnes at driften av klubbene som er avhengige av driftsmidler, delvis finansieres av den virksomheten som klubbene driver ved å arrangere stevner.

Det er altså noe usikkert i hvilken grad man kan anse idrettsarrangører som "næringsdrivende" i markedsføringslovens forstand. Det må i tilfelle foretas en konkret vurdering ut fra det enkelte tilfelle. Det er imidlertid mye som tyder på at mange idrettsarrangører må kunne omfattes av begrepet. (Det bør her presiseres at selv om en idrettsarrangør anses som

"næringsdrivende" i markedsføringslovens forstand, betyr ikke dette at han nødvendigvis må anses som "næringsdrivende" etter f.eks. reglene i skatteloven.)

c) Avgjørende for en eventuell anvendelse av generalklausulen er likevel om handlingen "strider mot god forretningsskikk næringsdrivende imellom".

I mer enn 20 år har det vært praktisert, etter avtale, at NRK "fritt" har kunnet sende "korte" nyhetsinnslag fra idrettsarrangementer. Andre parter enn NRK har det imidlertid ikke vært, slik at det kan være noe usikkert om det foreligger en "forretningsskikk" her. Noen avgjørende betydning har det likevel ikke om man anser at det foreligger en innarbeidet forretningsskikk eller ikke. "Dommeren kan også komme i den situasjon at det ikke foreligger noen 'skikk' i det hele tatt for det forholdet saken gjelder. Det blir da hans oppgave på mer fritt grunnlag å avgjøre om den 'skikk' saksforholdet gir uttrykk for, bør anses som 'god' i forhold til loven."⁵⁾

Det er som tidligere nevnt et skjønnsspørsmål om en handling kan sies å "stride mot god forretningsskikk næringsdrivende imellom", hvor mange av de momenter som er tatt opp i denne framstillingen er relevante. Det må da foretas en helhetsvurdering hvor man trekker inn alle relevante momenter, for så å avgjøre om filming fra idrettsarrangementer må anses å "stride mot god forretningsskikk" eller ikke.

For å unngå unødig dobbeltbehandling har vi valgt å ta denne drøftelsen i sin helhet under behandlingen av det (eventuelle) "ulovfestede konkurranserettslige prinsipp" (se kap 6.3.3).

6.3. Ulovfestet konkurranserettslig prinsipp.

6.3.1. Generell forklaring.

Markedsføringslovens §1 begrenser seg som nevnt overfor, til bare

å forby lovstridige handlinger "næringsdrivende imellom" og "i forhold til forbrukere". Dette er en innsnevring i forhold til den tidligere bestemmelsen i konkurranseloven fra 1922 som ikke hadde noen slik begrensning. Konkurranselovens §1.1 lød:

"Under utøvelse av næringsvirksomhet eller i sådan virksomhets tjeneste er det ikke tillatt i konkurranseøiemed å foreta handlinger som etter god forretningsskikk er utilbørlige."

I Ot.prp. nr.57 (1971/72) uttalte departementet på s.8: "...det er en riktig avgrensning av bestemmelsens saklige virkeområde at det ikke tas hensyn til andre ved tolkningen av §1." (se overfor s.70). Spørsmålet blir da om meningen med dette var å utelate disse grupper helt fra beskyttelse etter norsk rett, eller om man bare ønsket å holde dem utenfor markedsføringslovens område, uten at man derved tok stilling til om disse "andre" kunne ha beskyttelse på annet "konkurranserettslig" grunnlag. Mye tyder på at det siste er det riktige, slik at man ikke her kan si at departementet avviste eksistensen av et ulovfestet konkurranserettslig prinsipp utenfor markedsføringsloven. Det er likevel usikkert om det finnes et slikt generelt ulovfestet konkurranserettslig prinsipp, og i tilfelle hvilken rekkevidde dette har. En av grunnene til dette er at behovet for et slikt prinsipp ikke har vært så stort fordi man stort sett har kunnet bruke allerede eksisterende regler. De fleste tilfellene som har praktisk og økonomisk betydning vil som regel falle inn under bestemmelser i opphavsretts-, patent-, mønster- eller kjennetegnslovgivningen, eller få vern etter reglene i markedsføringsloven. Enkelte arrangører av idrettsstevner vil likevel kunne falle utenfor reglene i markedsføringsloven, selv om også disse arrangørene kan ha behov for beskyttelse. Vi vil derfor i det følgende se på momenter som kan tale for at idrettsarrangører skal kunne ha et vern uavhengig av om de anses som "næringsdrivende" i markedsføringslovens forstand eller ikke.

6.3.2. Legislative hensyn.

6.3.2.1. Personlighetsvernet.

Vi nevnte i kapittel 3 at det var ny teknologi som skapte et behov for vern for de utøvende kunstnere. Vi nevnte også at man hittil aldri har slått av på kravet om at de utøvende kunstnere som kan nyte godt av dette vern måtte framføre et verk. Kvaliteten av framførelsen av dette verket har derimot ofte vært diskutert i opphavsrettssammenheng. Grunnen til at denne diskusjonen har interesse her er at man i denne forbindelse ofte har drøftet generelt hvem som bør nyte et slikt vern og hvorfor akkurat disse skal ha et vern når ikke andre har det.

I en artikkel i NIR nr. 4/1981; "Kvalitetskrav som vilkår for vern for utøvende kunstneres prestasjoner" (s.303-304) har dosent Birger Stuevold Lassen innledningsvis drøftet hvilke grunner som ligger bak et slikt vern som det utøvende kunstnere har:

"Den beskyttelse loven gir de utøvende kunstnere, er en beskyttelse vi så menn alle kunne ønske oss å ha, slått fast i rimelig klare lovbud. Det er svært meget som kan tale for å gi enhver borger en lovfestet rett til å motsette seg at hans atferd blir sendt ut i radio eller i televisjon, eller tas opp på bånd eller på film, eller med tekniske hjelpemidler overføres fra det rom hvor han oppholder seg og til et annet lokale oppfylt av et interessert publikum. Det er jo i virkeligheten først og fremst et rent personlighetsvern, som etableres i bestemmelsene om utøvende kunstneres rett.

Det eneste som rent rettspolitisk stiller den utøvende kunstneren i en annen stilling enn den jevne borger her, er at kunstnerens opptreden som regel har økonomisk verdi, mens dette som regel ikke er tilfellet med borgerens atferd. Det kan derfor gis en begrunnelse for at kunstneren her skal stå sterkere enn borgeren. Men er det en god nok begrunnelse? Kan man ikke like gjerne snu på tanken, og spørre: Hvorfor kan ikke borgeren få ha sin personlige atferd i fred når den ikke engang har verdi for noen?

Hvilke beskyttelsesverdige interesser er det da vi tar vare på, hvis vi nekter ham det vern utøvende kunstnere får? Og er det ikke gjerne slik at hvis noen har et behov for å kringkaste eller gjøre opptak av borgerens atferd, så er det fordi den nettopp i dette tilfellet har en økonomisk verdi? Er det ikke da slik at borgeren, i de tilfelle hvor spørsmålet om vern blir aktuelt, langt på vei står like sterkt med sitt krav som den utøvende kunstneren gjør?

Jeg tviler på at det kan påvises reelle grunner som er sterke nok til å begrunne en særbehandling av de utøvende kunstnerne i disse henseender. Og rent retts teknisk synes det i mange henseender å måtte være en fordel om det vernet det her gjelder tilkom enhver.

Men lovgiveren har altså ikke - iallfall ikke eksplisitt - gitt denne beskyttelsen, dette personlighetsvernet til enhver. Det er en utøvende kunstners fremføring av et litterært eller kunstnerisk verk, som ikke uten den opptredendes samtykke må utnyttes på bestemte måter. Lovgivningen peker altså ut en presumptivt avgrenset gruppe av personer, og utstyker disse personer med bestemte rettigheter når det gjelder utnyttelse av visse avgrensede sider av deres personlige opptreden eller atferd. Vi står overfor et klart lovforankret personlighetsvern, som tilkommer bare dem loven betegner som utøvende kunstnere, og bare for så vidt angår deres fremføring av et verk."

De hensyn som ligger til grunn for å gi et slikt personlighetsvern for en gruppe som utøvende kunstnere, kan også gjelde for andre personer. Begrunnelsen vil ofte passe like godt på mange idrettsutøvere. Et slikt personlighetsvern for idrettsutøvere måtte i tilfelle gis som en slags overføring fra utøver til arrangør (se kap.3.2.4.).

6.3.2.2. Vern av arrangementet.

Mange av hensynene bak opphavsrettsreglene generelt passer også godt for idrettsarrangementer. Det mest framtrædende er det alminnelige rimelighets- og rettferdighetssynspunkt. Den som har

skapt noe, bør også høste fruktene av det. Den viktigste grunnen til at det i det hele tatt blir avholdt idrettsarrangementer er at noen er villige til å påta seg denne oppgaven med all den innsats dette krever. Det kan derfor også virke rimelig at arrangøren skal kunne ha anledning til å utnytte dette på en slik måte som passer ham best. Et annet moment er at dersom markedsføringsloven utelukker en gruppe som idrettsarrangører på grunn av at de ikke er "næringsdrivende" og det heller ikke skulle finnes noe ulovfestet konkurranserettslig prinsipp med rettslig betydning her, ville det medføre at "næringsdrivende" kan utnytte en slik gruppe uten at disse har mulighet til rettslig reaksjon. Dette ville være et brudd med tradisjonelle rettsoppfatninger i Norge.

Madeleine Larrue i EBU's juridiske avdeling skrev i artikkelen "Sports programmes and international television: the legal aspect":⁶⁾

"It nevertheless holds true that sports promoters can assert rights of an economic nature in the events they promote, deriving from the fact that they have invested sometimes large amounts of money in their preparation and from the responsibility they assume in staging them."

Utledet av rimelighets- og rettferdighetsbetraktningen følger et annet synspunkt om at man bør hindre at andre på urimelig måte beriker seg på opphavsmannens bekostning. I Italia har man i artikkel 2041 i "Civil Code" en bestemmelse som skal hindre "urettmessig berikelse". Denne bestemmelsen ble ikke behandlet i den italienske høyesterettsavgjørelsen (se s.87) av prosessuelle grunner, og anvendelsen av denne bestemmelsen på idrettsarrangementer er til idag visstnok ikke prøvet ved italienske domstoler. Dersom man kunne anta at det foreligger en tilsvarende ulovfestet regel i Norge kan det stilles spørsmål om denne i det hele tatt kan benyttes på fjernsynssendinger fra idrettsarrangementer. Her vil vi ta opp og prøve å belyse to problemstillinger.

a) Kan det foreligge en "urettmessig berikelse" overfor noen som

ikke har rettsvern etter det øvrige rettssystem? Eller sagt på en annen måte: Beskytter denne "regelen" en idrettsarrangør som ikke har noe annet rettsgrunnlag å støtte seg til?

To mulige løsninger peker seg ut.

- 1) Det kreves at idrettsarrangøren må ha rettsvern etter det øvrige rettssystem.
- 2) Det er tilstrekkelig at idrettsarrangøren står i en "posisjon" til "godet", dvs. at det her er tilstrekkelig at man regner arrangøren for å være den som står "nærmest" til å utnytte et idrettsstevne.

For å belyse dette vil vi ta et sideblikk på patentretten. Den som har gjort en oppfinnelse kan få vern etter patentloven på nærmere bestemte vilkår. Oppfinneren kan imidlertid også avstå fra å ta patent dersom han ønsker det. Vil han med dette miste enhver form for beskyttelse? Ut fra reglene i markedsføringsloven og muligens også etter de prinsipper som blir behandlet her, vil den som har gjort en oppfinnelse antakelig ha et visst vern ut fra den "posisjon" han har som oppfinner av denne. Dersom en slik regel om "urettmessig berikelse" i det hele tatt skal ha noen særlig betydning i tillegg til de øvrige regler, må den derfor gi beskyttelse for "posisjonsinnehaveren", det vil si den som står nærmest til å kunne utnytte "godet".

b) Et annet spørsmål som kan stilles er om det foreligger en "berikelse" og om denne i tilfelle må anses for å være "urettmessig". Det må nok her kunne hevdes at det foreligger en berikelse for NRK når de tar opp og sender film fra idrettsarrangementer. Dette må også gjelde for kortere nyhetsinnslag. Vi viser forøvrig til drøftelsen under kap.6.2.2.a). Neste spørsmål er om denne berikelsen er "urettmessig" (eller "urimelig"). Dette er et skjønnsspørsmål hvor mange av de momentene som er tatt med i de øvrige deler av denne framstillingen er relevante. Vi viser her til vurderingen under kap.6.3.3.

Det kan også stilles spørsmål ved betegnelsen "urettmessig berikelse". Denne betegnelsen forutsetter en "berikelse" på den handlendes hånd, og fokuserer på en måte interessen på resultatet for den handlende. Det "tap" som foreligger hos den som blir "utnyttet" kommer bare med som et moment i vurderingen av om berikelsen er urettmessig eller ikke. Det hadde muligens vært bedre å snu problemstillingen slik at man istedenfor legger hovedvekten på tapet hos den som blir utnyttet samt den handlendes "klanderverdighet", og heller ta berikelsen med som et moment i denne vurderingen.

Den danske høyesterettsavgjørelsen (se s.91) avgjorde saken ut fra "almindelige retsgrundsætninger". Høyesterett la her avgjørende vekt på det tap arrangørene kunne få på grunn av reduserte billettinntekter, dersom Danmarks Radio skulle slippe til med løpende resultatformidling i radio. Dommen er interessant av flere grunner. Først og fremst på grunn av dens konkurranserettslige forankring og den vekt den la på arrangørens økonomiske stilling. Videre fordi den ga arrangøren adgang til å motsette seg slik løpende resultatformidling "... uanset hvorledes opplysningerne er tilvejebragt". Retten til nektelse gikk altså lenger enn det som kunne følge av "eiendomsrett til arrangementsstedet". Dessuten gjaldt den rapporter i radio, et medium som i langt mindre grad enn fjernsyn kan antas å være en konkurrent om tilskuerne.

6.3.3. Vurdering.

Dersom man antar at det foreligger et slikt ulovfestet konkurranserettslig prinsipp vil anvendelsen av dette i det enkelte tilfelle ende opp med at man må avgjøre spørsmålet ut fra om handlemåten er "urettmessig" (eller "urimelig") overfor den andre parten. Det er altså en skjønnsmessig vurdering som må foretas. Denne vurderingen vil ha nær sammenheng med hvilken vekt som skal tillegges den "sedvane" NRK har når det gjelder nyhetsformidling fra idrettsarrangementer (se kap.5.3.). Det samme gjelder vurderingen etter markedsføringslovens §1 (se

kap.6.2.2.).

I den debatt som har oppstått omkring retten til idrettsarrangementene i Norge har følgende synspunkt ofte vært hevdet: Siden idretten får økonomisk støtte fra det offentlige bør dette også medføre at presse og kringkasting må ha fri adgang til nyhetsutsendelse. Dette fordi disse mediene er ivaretakere av publikums interesse i å bli informert. Dette synspunktet kan det reises flere innvendinger mot. For det første er det liten sammenheng mellom den støtte idretten får fra stat og kommune og f.eks. fjernsynssendinger fra idrettsarrangementer. Den økonomiske støtten blir gitt ut fra behovet for driftsmidler i idrettsbevegelsen. Idrett anses for å være et positivt redskap til fremme av fysisk fostring og folkehelse. Idretten er en del av det såkalte "utvidede kulturbegrep" fordi man anser det som positivt og utviklende at særlig ungdom tar aktiv del i idrettsutfoldelse. For det andre er det en rekke andre kulturvirksomheter i Norge som mottar støtte fra det offentlige, f.eks. teatrene og pressen. Også yrkesgrupper som forfattere og andre kunstnere mottar støtte. Dette betyr likevel ikke at deres rettigheter innskrenkes i forhold til mediene.

Et annet synspunkt som har vært fremmet i debatten er faren for "monopol tendenser", med det resultat at de mest attraktive idrettsarrangementer vil bli forbeholdt en eksklusiv gruppe (de som kan betale mest) dersom idretten selv skal ha full råderett over arrangementene. Slik at f.eks. Holmenkollrennene på ski og cup-finalen i fotball, som av mange blir betraktet som "nasjonal eiendom", bare ville være tilgjengelig for et fåtall seere. Dersom man ønsket å motvirke en slik utvikling kunne regler i tråd med den britiske kringkastingslovens §30 (se s.17) være et mulig alternativ. Faren for dette er imidlertid ikke så stor da idretten som oftest vil være meget interessert i å spre informasjon om sine arrangementer og sin idrett til flest mulig.

Det er altså vanskelig å si helt sikkert om det foreligger et vern for idrettsarrangementer etter disse prinsippene. De beste

grunner taler likevel for at et slikt vern foreligger. Alle idrettsarrangementer vil likevel ikke kunne oppnå denne beskyttelsen. Vernet må begrenses til de arrangører som kan lide et økonomisk tap ved den aktuelle sendeform. De arrangører som ikke vil bli økonomisk rammet, vil normalt heller ikke ha noe ønske om vern.

Noter:

- 1) Storm Bull/Løchen: Lov om kontroll med markedsføring og avtalevilkår s.37-39.
- 2) Storm Bull/Løchen s.22.
- 3) Storm Bull/Løchen s.33-34.
- 4) Storm Bull/Løchen s.38.
- 5) Storm Bull/Løchen s.37.
- 6) EBU Review no.110B 1968 s.54.

7. OPPSUMMERING.

Vi vil til slutt foreta en kort oppsummering.

En "rett til fri informasjon" for mediene kan ikke uten videre utledes av Grl.§100. Dette fordi bestemmelsen ikke hjemler noen rett til "informasjonstilgang". Hvor langt denne "retten" strekker seg ut fra alminnelig handlefrihet og medienes rolle som ivaretagere av publikums krav om informasjon er usikkert. Mye tyder på at "retten til fri informasjon" må avgrenses der den kommer i konflikt med andre beskyttede rettsgodter.

Avtalene mellom NRK og NIF har nok utviklet sedvaner, men det er vanskelig å si noe sikkert om hvor stor rettslig betydning disse har. Det er tvilsomt om det er dannet noen "sedvanerett". Dette må i tilfelle begrunnes med at en slik "rett" er en god løsning på problemene.

Idrettsarrangementer som sådan nyter ikke noe opphavsrettslig vern. Dette fordi idrettsarrangementer ikke kan anses å være et resultat av en individuell skapende innsats. Det opphavsrettslige "verk" mangler. Enkelte idrettsutøvere kan imidlertid kanskje kreve et vern etter reglene om utøvende kunstnere (Å §42), forutsatt at det de utfører er et koreografisk verk. Dette vil likevel bare gjelde enkelte idrettsutøvere som f.eks. utøvere av dans, turn, rytmisk gymnastikk o.l. Idrettsgrener som ski, fotball og friidrett vil klart falle utenfor her.

Eiendomsrett står sterkt i norsk rettsbevissthet. Den alminnelige oppfatning er at en eier av en ting (fast eiendom eller løsøre), råder fritt over tingen på alle de måter som rettsordenen ikke har forbudt. Dette betyr også at eieren kan sette vilkår, f.eks. forby andre adgang til sin eiendom. En idrettsarrangør vil antakelig ha rett til å forby NRK eller andre å medbringe filmutstyr på områder som idretten eier. Dette under forutsetning av at arrangementet foregår på et område som man har faktisk kontroll over (f.eks. idrettshall, stadion e.l.). Mer tvilsomt er

det ved arrangementer utenfor slike "lukkede områder". Dette vil normalt være å strekke eiendomsretten for langt. Svært mange av idrettsanleggene i Norge eies imidlertid av andre, f.eks. kommuner. Mye taler likevel for at også idrettsarrangører som sitter med avledede rettigheter (etter låne- eller leieavtaler) kan sette vilkår for adgangen i samme utstrekning som eieren, forutsatt at avtalen med eieren ikke er til hinder for det. Slik eiendomsrett som nevnt her vil nok i stor utstrekning kunne avgrense "retten til fri informasjon".

Konkurranserettslige prinsipper er et av hovedprinsippene bak reglene om opphavsrett. Disse prinsippene ligger også til grunn for generalklausulen i markedsføringsloven (§1). Enkelte idrettsarrangører vil sannsynligvis nyte vern etter denne bestemmelsen som forbyr handlinger som "strider mot god forretningskikk næringsdrivende imellom ...". Andre arrangører vil derimot falle utenfor fordi de ikke kan anses som "næringsdrivende". Det råder en viss usikkerhet om det finnes et ulovfestet konkurranserettslig prinsipp i Norge, som forbyr "urettmessig berikelse" eller "utilbørlig snylting på andres innsats". Dette da som et generelt prinsipp som ikke begrenser seg til vern for bestemte persongrupper slik som generalklausulen i markedsføringsloven, eller stiller krav om "verk" slik opphavsrettsreglene gjør. Dansk høyesterett la i en avgjørelse 29.1.1982, avgjørende vekt på "almindelige retsgrundsætninger" med konkurranserettslig forankring til fordel for fotballarrangørene. Det er ikke utenkelig at en norsk domstol vil kunne gjøre det samme.

ITALIA:

Italiensk høyesterett, 1.avd., 29.7.1963.

Parter: Starter Cinematographic Studio (SCS)
mot andre nyhetsfilmselskaper.

Tvist: Unione Velocipedistica Italiana (UVI) arrangerte verdensmesterskap i sykling i 1955 og hadde gitt SCS enerett til filmopptak. Andre nyhetsfilmselskaper tok opp fra mesterskapet og sendte dette i sine nyhetsoversikter (filmavis). SCS ba retten (court of summary jurisdiction), om å utferdige et pålegg til de andre selskapene om å stanse utsendingene. Retten avviste dette kravet og sendte saken videre til Rome Appeal Court for nærmere vurdering. Denne rettsinstansen kom til samme resultat.

Saken ble deretter fremmet for høyesterett som ikke foretok noen endringer, men framla følgende prinsipielle standpunkter:

- Idrettsarrangementer kan ikke være opphavsrettslig beskyttet.
- Arrangørens rolle er sammenlignbar med andre foretak som satser økonomisk og som får igjen dette ved bilettinntekter fra tilskuerene som ser arrangementet.
- I slike tilfeller er arrangøren berettiget til å beskytte sine egne interesser helt til de kommer i konflikt med "retten til informasjon", garantert av Grunnloven. Ved arrangementer der arrangøren har faktisk kontroll over området (dvs. at det er mulig å utestenge alle som ikke har bilett e.l.), kan han nekte eller begrense adgangen til å filme innenfor området.
- Utenfor slikt område er retten til å filme fri.

Det må bemerkes at retten av prosessuelle årsaker ikke tok stilling til påstanden om urimelig berikelse ("unjustified enrichment") satt fram av arrangøren. Regler om dette er gitt i artikkel 2041 i Italian Civil Code og det er til i dag ikke tatt stilling til dette spørsmålet i forbindelse med opptak fra idrettsarrangementer.

Vi gjengir til slutt det såkalte ratio (sammendrag) av avgjørelsen i høyesterett som er lagt inn i det italienske edb-system for rettsavgjørelser "Italggiure". (Avgjørelsen er av prinsipiell art og CONI er det landsomfattende forbund for alle idrettsarrangører i Italia.)

"The Italian National Olympic Committee (CONI) which organizes and coordinates, as its exclusive right under art.1 and ss.1., 16 February 1942 n. 426, sporting events and which provides for the reaching of its goals out of the proceeds from these events, within the ambit of the enclosures through wich one goes by using a ticket (stadiums, sportsfields, swimming pools, theatres, etc.) can prohibit or make its consent a condition for the taking of photographs or filming by spectators, whether they are simple amateurs or professional photographers or filmmakers, but cannot forbid third parties taking photographs or filming from outside these enclosures, even if done for profit, and, in particular, by newspaper or news films enterprises who inform the public, because, in our legal order, bodies organizing sporting competitions have no exclusive right over the photography and filming of these competitions which can be protected erga omnes and which is capable, always with absolute efficiacy, of being transmitted to a third party."

ØSTERRIKE:

Østerriksk høyesterett 23.3.1976.

Parter: Österreichischer Rundfunk (ORF).
"Boxring International, I. Zeller" (En kjent boksepromoter).

Tvist: Boksepromotereren hadde i tre tilfelle krevd vederlag av ORF for at de skulle få lov til å filme ved arrangementene. Saken ble først behandlet av de to lavere rettsinstanser "Landesgericht für ZRS. Wien" (30.6.1975) og "Oberlandesgericht Wien" (18.11.1975) (referert i EBU Review 1977/6).

Begge disse domstolene ga ORF rett til opptak av arrangementet for sending av nyheter. Boksepromotereren kunne etter deres mening ikke hindre dette med krav om vederlag fordi ORF var pålagt dette informasjonsoppdraget gjennom kringkastingsloven.

Deretter ble saken fremmet for Østerriksk høyesterett som ga følgende dom:

"Saksøker (ORF) kan pga. manglende lovregulering ikke få medhold i sin påstand. Avgjørelsen av underinstansen blir endret."

Avgjørelsen ble truffet med grunnlag i boksepromoterens eiendomsrett (og besittelse) til hallen der arrangementene foregikk, herunder "im Rahmen seines Hausrechts andere Personen von der Veranstaltung auszuschliessen".

Østerriksk høyesterett avgjorde følgende hovedspørsmål:

Kringkastingslovens formålsparagraf kunne bare anses å være en programmerklæring vedrørende ORF's plikter, rettet mot ORF, og som ORF måtte utføre i overensstemmelse med gjeldende rett.

ORF's påstand om at de subsidiært hadde rett til nyhetsdekning ut fra en regel om kortreferater i opphavsrettslovgivningen (tilsvarende Åndsverksloven §19), enten direkte eller pr. analogi,

ble avvist. Direkte kunne man ikke bruke opphavsrettslovgivningen fordi idrettsarrangementer ikke tilfredsstiller kravene til opphavsrettslig vern. Heller ikke pr. analogi fordi lovgiver må ha vært klar over dette problemet og likevel ikke har laget regler. Det foreligger altså en såkalt "rettspolitisk luke", som lovgiver selv skal fylle om nødvendig.

Østerriksk høyesterett fastslo også, etter en ganske inngående drøftelse, at selv om regelen om kortreferater i opphavsrettslovgivningen eventuelt skulle kunne benyttes analogisk på andre "objekter" enn de som tradisjonelt har opphavrettslig beskyttelse, så passer ikke disse for sportsarrangementer - med følgende to hovedbegrunnelser:

- a) Hensikten vedrørende dekning av åndsverk.
- b) Behovet for beskyttelse.

Ad a): Bestemmelsen i opphavsrettslovgivningen er der for å gi nyhetsformidlerne (her ORF) mulighet til å gi informasjon med innslag om f.eks. et nytt teaterstykke, men hvor selve innholdet av teaterstykket, og visningen av dette, ikke er det vesentlige. Hensikten med å dekke en boksekamp vil være å vise kampen og avgjørelsen i seg selv.

Ad b): Teaterbruddstykker gir ingen sammenheng av helheten. I boksing og sportsarrangementer forøvrig kan man vise det essensielle (hovedinnholdet) med en kort sending. Dessuten er åndsverk gjentagbare, i motsetning til en slik sportsbegivenhet som her. Det er derfor større behov for beskyttelse av slike arrangementer.

DANMARK:

Østre Landsrett 18.6.1980.

Parter: Danmarks Radio (DR).
Dansk Boldspil-Union (DBU).

Twist: DR og DBU ble i 1978 uenige om i hvilket omfang DR var berettiget til å utsende opplysninger om fotballkamper som ble arrangert av DBU eller lokale fotballklubber.

Man hadde i det angjeldende tidsrom en avtale mellom partene hvor §2,stk.5 lød:

"DR har ret til i radioens 'Halvleg' på søndage at bringe direkte reportage fra de løbende turneringer, dog højest fra to kampe pr. dag og højest fem minutter - på avsluttende turneringsdag dog indtil ti minutter - fra hver kamp. DR forplikter sig til ikke forud at bringe meddelelse om, fra hvilke kampe sådanne direkte reportager vil finde sted."

Det het fra saksforholdet som var referert i dommen:

"Udsendelsen 'Halvleg', der foregik samtidig med, at divisionfodboldkampene blev spillet, indeholdt, således som den tilrettelagdes af sagsøgte (DR), udover de aftalte 2x5 minutters reportage, løbende oplysninger om stillingen i en del af de øvrige fodboldkampe, der spilledes landet over. Disse oplysninger indtelefoneredes til sagsøgtes sportsredaktion af en på stedet placeret journalist eller anden meddeler, og det blev således muligt for fodboldinteresserede i radioen at følge med i et større antal kampe samtidig. Det var sagsøgerens opfattelse, at dette medførte et fald i tilskuertallet med indtægtstab for fodboldklubberne til følge."

Unigheten gjaldt altså løpende resultatformidling i radio. DBU mente at DR ikke kunne sende slike meddelelser uten tillatelse fra dem. Dessuten hevdet DBU at DR ikke kunne medbringe og benytte TV, film- og/eller radioutstyr uten tillatelse fra DBU (se kap.4).

Premisser: Retten vurderte avtalen mellom partene:

"Aftalen har ikke begrænset sagsøktes adgang til at formidle den nyhedsværdi, der er indeholdt i fodboldkampenes resultater, og har derved i betydeligt omfang tilgodeset sagsøgtes principielle krav om ret til så hurtigt som muligt at kunne informere lyttere og seere om kampene. Det findes derimot betænkeligt at antage, at der ikke ved udformningen af ovennævnte bestemmelse er tilsigtet en udtømmende angivelse af sagsøgtes ret til at udsende oplysninger om fodboldkampenes forløb, medens de endnu spilles."

Retten la videre vekt på følgende momenter:

- At kampene spilles på private områder som normalt er leiet, men untagelsesvis er klubbens egne.
- At DBU og klubbene hadde den økonomiske risiko og ansvar i forbindelse med kampene.
- Fotballkampenes karakter av private arrangementer.

Domsavsigelse:

- A) DR måtte ha tillatelse fra DBU eller arrangør for å få overføre TV eller radorapporter (heri inkludert samtidig eller forskuddt "nyhedsresume" og stillingsrapporter), så lenge en fotballkamp pågår.
- B) DR var forpliktet til å innhente tillatelse for å medbringe og benytte TV, film- og/eller radioutstyr under fotballkampene.

Saken ble anket til høyesterett for påstand A's vedkommende.

Høyesterett avsa dom 29.1.1982. med samme resultat som landsretten (dissens 5-2).

Flertallet uttalte:

"Efter det foreliggende kan indstævntes (DBU) antagelse af, at udsendelse i radio og TV af oplysninger om forløbet af samtidigt spillede kampe kan have væsentlig betydning for antallet af tilskuere til kampene og dermed for klubbernes økonomi, ikke afvises

som grundløs. Det tiltrædes herefter, at indstævnte som arrangør eller som representant for arrangørerne af de pågældende fodboldkampe ud fra almindelige retsgrundsætninger må have adgang til at modsætte sig, at sådanne oplysninger bringes før kampenes afslutning, uanset hvorledes oplysningerne er tilvejebragt."

LITTERATUR.

- Andenæs, Johs. (1974) Alminnelig strafferett (2.rev.utg.);
Universitetsforlaget, Oslo.
- Andenæs, Johs. (1979) Innføring i rettsstudiet; Grøndahl, Oslo.
- Andenæs, Johs. (1981) Statsforfatningen i Norge; Tanum-Norli,
Oslo.
- Augdahl, Per (1973) Rettskilder (3.utg.); Aschehoug & Co, Oslo
- Aarbakke, Magnus (1965) "Kutymen som rettskilde"; Tidsskrift for
rettsvitenskap; hefte 4 s.432-476.
- "Beskyttelse af kunstneriske præstationer" (1982) Delbetænkning
fra udvalget vedrørende revision af ophavsretslovgivningen i
Danmark, København.
- Brækhus, Sjur/Hårem, Axel (1974) Utdrag av norsk tingsrett;
Universitetsforlaget, Oslo.
- Danowsky, Peter/Ehne, Jan-Erik/Luterkort, Göran (1980) Bildrätt;
Liber Förlag, Stockholm.
- Deutscher Sportbund (1977) Seminar "The role of television in
promoting the practise of sport".
- Dolva, Trond (1977) "Anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske
dommer" Jussens Venner; nr.9-10 s.389-412.
- Eckhoff, Torstein (1980) Forvaltningsrett; Tanum-Norli, Oslo.
- Eckhoff, Torstein (1980) Rettskildelære; Tanum-Norli, Oslo.
- Fasting, Kari (1976) Sports and TV; Norges Idrettsforbund.

Folkerettslige tekster (1982) Erik Møse (red.);
Universitetsforlaget, Oslo.

Idrett/fjernsyn (1978) Rapport fra Ad hoc komiteen til
formannsmøtet 1979; Norges Idrettsforbund.

Idretten og fjernsynet (1973) - en bruksanvisning; Norges
Idrettsforbund.

Innstilling fra Konkurranselovkomiteen til Lønns- og
prisdepartementet (1966), Oslo.

Innstilling om forholdet mellom idretten og fjernsynet (1970)
Norges Idrettsforbund.

Lassen, Birger Stuevold (1981) "Kvalitetskrav som vilkår for vern
for utøvende kunstneres prestasjoner" Nordisk
Immaterielt Rättsskydd; nr.4 s.298-317.

Lassen, Birger Stuevold (1981) Studiemateriale i opphavsrett og
tilgrensende rettsområder; Institutt for privatrett
(stensilserie).

Lassen, Birger Stuevold (1981) "Åndsretten" Knophs oversikt over
Norges rett (8.utg.) Universitetsforlaget, Oslo; s.604-644.

Lögberg, Ake (1978) Upphovsrätten och fotografirätten;
AWE/Gebbers, Stockholm.

Nordisk radio och television via satellit. Bilagor till den
rättsliga delrapporten (1977) Nordisk Utredningsserie nr.9.

Nordisk radio och television via satellit. Rättslig delrapport
(1979) Nordisk Utredningsserie nr.7.

NOU 1982:33 Nærradio; Kultur- og vitenskapsdepartementet, Oslo.

NOU 1982:34 Kabel-fjernsyn; Kultur- og vitenskapsdepartementet, Oslo.

Olympia seminar 1975 Athen

(1)"The role of television in promoting the practise of sport" (referat fra seminaret)

(2)"Working papers for the Olympia seminar"

Ot.prp. nr. 57 (1971-72) "Vedrørende lov om markedsmissbruk"; Lønns- og prisdepartementet, Oslo.

Ot.prp. nr. 26 (1959-60) "Lov om opphavsrett til åndsverk"; Kirke- og undervisningsdepartementet, Oslo.

Pressjuridiska lager i Norden (1972) Nordisk Utredningsserie nr.3.

Rettspleien og massemediene (1982) Den norske advokatforening/ Norsk Presseforbund/Institutt for journalistikk.

SOU 1975:49 Massmediegrundlag; Betenkande av Massmedieutredningen, Justitiedepartementet, Liber Förlag Stockholm.

Storm Bull, Johan/Løchen, Torvald C. (1982) Lov om kontroll med markedsføring og avtalevilkår (3.utg.); Tanum-Norli, Oslo.

Upphovsrättsutredningen i Sverige (1982) Utkast om närstående rättigheter.

Weinche, Willy (1976) Ophavsret; G.E.C.Gads forlag, København.

EBU Bulletin no. 40 1956 s.815-816.

EBU Review no. 48B 1958 s.30.

no. 58B 1959 Giannini, Amedeo "The Protection of Sporting Events."

no. 59B 1960 s.34-35.

- no.110B 1968 Boriani, Giorgio "Sport and radio
-a successfull partnership." s.17.
Lembke, Robert E. "The footballer in
the living room." s.21-23.
Larrue, Madeleine "Sports programmes
and international television: the
legal aspect." s.52-58.
Cozzi, Oduvaldo "Limitations on live
match broadcasts in Brazil." s.40.
Foss, Oddvar "Northvision sports
transmissions." s.27-29.
- no.129 1971 Grassi, Alessandro "Television
sports transmissions." s.64-67.
- no. 4 1977 "Legal notebook - Italy." s.57.
- no. 6 1977 Fuhr, Ernst W. "Television's right
to free access to coverage of public
events." s.47-52.
- no. 4 1978 "Legal notebook - Italy." s.46-52.
- no. 3 1979 Catze, Marcel "Eurovision: the legal
aspects." s.50-54.
- no. 2 1981 "Statistics of Eurovision
programmes." s.74.
- no. 6 1981 "Newsreel" s.31-33.

SUMMARY

The project has been designed to report on

- the legal arguments which may favour a right to benefit from the value inherent in a sport event, especially in respect to recordings and transmissions by broadcasting companies (also local broadcasting through cable networks) or the production of videograms; and
- how such a right may be exploited.

There are no case law or doctrine directly addressing this issue in Norway. Much of the background material is of foreign origin. The project group has reviewed this material and essayed to apply relevant principles according to Norwegian law.

The right of the printed press to refer and inform from sport events is protected by the Constitution, Sect 100 on the freedom to print and publish. This right may be supplemented by additional customary law arising from habituary practices. Such customary law may also justify the right of the press to publish photographs from sport events.

In respect to broadcasting, film or video the state of the law is less secure. The project has concentrated on an assessment of the relation between the sport organizations and the national broadcasting company (NRK, television). It is also in this respect the problems have realized themselves so far. No other television company or videogram producer has actually greater rights than the national broadcasting company.

"The right of free information". This concept may be specified in two parts:

- a) The right to free speech and free printing
- b) The right of access to information

The Constitution, sect 100 only protects the general freedom to print, ie the right to communicate information to others. The Constitution, sect 100 does not directly establish a right of access to information. This right must be justified from the general freedom to act within the limits of the legal system, and supplemented by the role of the news media to represent the public and its right to information in general. There is no other statutory provision giving the national broadcasting company access to the information it finds desi-

rable in conflict with the interest of others.

The agreements between the national broadcasting company and the national union of sport organizations has developed some customary rules, but it is uncertain how great legal value they may be given. It is doubtful whether "customary law" has been established. And in order to qualify the existing customs as law, they must also be deemed to solve the issue in a just manner.

Sport events as such do not enjoy copyright protection as creative works, as such an event cannot be considered the result of individual, creative effort. The copyrightable "work" simply does not exist. Some performers of sport may, however, claim protection as a performing artist (Norwegian copyright act sect 42), if it is found that they actually are performing a choreographic work. This is, however, restricted to some special performers of sport, like for instance the performers of dancing, gymnastics, drill riding, synchronous swimming, and diving. Skiing, football, athletics etc are clearly not protected in this respect.

The law of property has a firm position in the Norwegian legal tradition. The general opinion is that an owner of a property (a real property or a movable) is free to do with the property as he sees fit as long as this is not prohibited by the legal system. This implies that the owner may make conditions for use of his property, for instance deny others access to his property. An organizer of a sport event may probably deny the national broadcasting company or others to carry movie equipment onto areas owned by the organizer. This presumes that the area is under actual control by the organizer (for instance an indoor hall or a stadium). More uncertain is the situation in respect to events outside such "enclosed areas", here the law of property will generally not be directly applicable.

In Norway, many sport arenas are owned by others, for instance municipalities. Arguments favour that an organizer with an indirect right (like loan or rent of an arena) may make access conditional in the same extent as an owner, presuming that his agreement with the owner does not limit his right in this respect. Such right of property mentioned in this section, may to a large extent delimit the "right of access to information".

Principles from the law of unfair competition is also important as a justification for copyright law. These principles are basic to the general clause of the Act on marketing (sect 1). Some organizers of sportive events will probably enjoy protection according to this section, prohibiting acts which are contrary to good business practises between commercial organizations. Other organizers would, however, be excluded as they may not be qualified as "commercial organizations". In Norway there is some uncertainty in respect to the non-statutory principle of unfair competition prohibiting "unjustified profits" or "unreasonable exploitation of the investments of others". This is considered a general prin-

ciple not limited to groups of certain persons (like the general clause mentioned above), or to "works" like the copyright legislation. The Danish Supreme Court has in a decision of January 29th, 1982 seen "general legal principles" based on arguments of unfair competition as decisive in favour for giving a football event some degree of protection. It is not unconvincible that the same would be the result in a Norwegian court.

Tidligere utgitt i skriftserien CompLex

CompLex 1/81

Johs. Hansen:

Et EDB-system for analyse av rettslige avgjørelser

CompLex 2/81

Johs. Hansen (red.):

Notater om deontiske systemer

CompLex 3/81

Vidar Sørensen:

Informasjons-system m.m. for Norges Geotekniske Institutt

CompLex 4/81

Kjetil Johnsen:

Systemtekniske konsekvenser av persondata lovgivningen

CompLex 5/81

Marit Thorvaldsen:

Teledata og rettsinformasjon

CompLex 6/81

Anne Kirsti Brække:

Postmonopolet

CompLex 7/81

Knut S. Selmer (ed.):

Documents Concerning the Creation of the LAWDATA
Foundation

CompLex 1/82
Nordiske personregisterlover
Council of Europe Convention
OECD Guidelines

CompLex 2/82
Harald Brænd og Vidar Sørensen:
Oljevern: Brukerbehov og kildemateriale

CompLex 3/82
Jon Bing og Dag Frøystad:
Rettskildebruk
NORIS (48)

CompLex 4/82
Thomas Prebensen Steen
Post- og televerkets regulerte ansvar

CompLex 5/82
Datatilsynet
Årsmelding 1981

CompLex 6/82
Bing/eckhoff/Frøystad/Oskamp
CATTS: Computerized Program for Teaching
Text Retrieval Systems

CompLex 7/82
Jon Bing
Informasjonssystemer for Trygderettens kjennelser
Rettslige kommunikasjonsprosesser
NORIS (30)

CompLex 9/82

Colin Tapper

An Experiment in the Use of Citation Vectors
in the Area of Legal Data

CompLex 1/83

Arve Føyen

Utredning om endringer i personregisterloven

CompLex 2/83

Stein Schjølberg

Computers and Penal Legislation

